

OBSERVAȚII ȘI PRECIZĂRI PRIVITOARE LA CÂMPUL LUI DRAGOȘ (II)*

DE
COSTICĂ ASĂVOAIE

III. EVOLUȚIA PROPRIETĂȚII DIN CÂMPUL LUI DRAGOȘ. Totalitatea documentelor care cuprind date referitoare la Câmpul lui Dragoș sunt documente de proprietate, care se referă la întărirea, vânzarea-cumpărarea sau schimbul, precum și la delimitarea unor părți de proprietate, de cele mai multe ori funciară. Analizarea obiectului acestor acte – proprietatea – în evoluția sa în timp, este de natură să completeze și să concretizeze observațiile făcute în legătură cu localizarea și delimitarea regiunii, ca și pe acelea care vor fi făcute în legătură cu originea numelui. Pentru a se obține o imagine cât mai clară a complexului de relații stabilite între stăpânii din această regiune și a se putea sesiza mai bine elementele cele mai vechi, s-a preferat prezentarea fiecărei așezări în parte, în ordine alfabetică. Subcapitolele care tratează fiecare dintre sate sunt inegale, ca întindere și conținut, fapt determinat de numărul de acte care s-au păstrat pentru fiecare și care au putut fi examinate.

1. *Bărbășanii*, „în Câmpul lui Dragoș, pe Bistrița”, este amintit într-un act fals de la sfârșitul secolului al XVI-lea sau începutul secolului al XVII-lea și care poartă data de 15 martie 1497¹. Scopul falsului pare a fi tocmai legitimarea dreptului de proprietate asupra satului, ca și asupra la „jumătatea de sat din Rediul aceluia sat”, alături de satul Bețești, a urmașilor lui Triful Borzescul, Borcea și Dragolea. La această concluzie conduce compararea documentului în cauză cu actul original din 15 martie 1497, care a fost model pentru autorii falsului și care urma să fie substituit cu cel din urmă, prin care se întărește cumpărarea făcută de Borcea și sora sa, Dragolea, de la Ivan, fiul lui Danciul, nepotul lui Toader Bețea. Obiectul tranzacției îl constituia, în actul original, doar satul „Bețeștii, unde a fost moara lui Bețea”². Nici în documentul din 20 august 1455, autentic, referitor la o răscumpărare a Bețeștilor de către Trifu Borzescu de la Toader Bețea³, nu sunt amintite adaosurile din falsul menționat mai sus, ceea ce întărește afirmația făcută în legătură cu motivul înfăptuirii falsului. Mai târziu, satul nu va mai fi menționat în documentele privitoare la Câmpul lui Dragoș. Localizarea sa poate fi făcută aproximativ, pe Bistrița, în spațiul cuprins între satele Rediu și Bețești.

2. *Bețești*, „în Câmpul lui Dragoș”, face obiectul actului de întărire a răscumpărării de către Trifu Borzescul de la Bețea pentru 100 de zloți tătărești, din 20 august 1455⁴. Satul exista de mai înainte, după cum indică termenul „răscumpărare” (скупил[ъ]) în textul original⁵. Deși numele satului stă în legătură cu numele stăpânului temporar, a lui Toader Bețea, documentul precizează că aici își avea casa Trifu Borzescul (где домъ его)⁶. Prin urmare, intervalul de timp dintre întemeierea satului și reintrarea sa în proprietatea lui Trifu Borzescu, la data de mai sus, trebuie să fi fost destul de mare, iar Bețea, care a dat numele satului, este posibil să fie tatăl sau un alt înaintaș al lui Toader Bețea. Pornind de la numele satului și ținând cont de conținutul actului din 20 august 1455, se poate deduce că satul ajunsese la vechiul său proprietar prin dreptul de *protimisis* care se exercită din nou la data menționată mai sus.

* Prima parte a studiului a fost publicată, însoțită de o hartă a regiunii, în *ArhMold*, XVII, 1994, p. 271-279.

¹ Cf. *D.R.H.*, A, III, nr. IX, p. 548-550.

² *Ibidem*, nr. 222, p. 392-394.

³ *Ibidem*, II, nr. 50, p. 71-72.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 71.

⁶ *Ibidem*.

Satul va mai fi transferat odată de la Borzești la Bețești, pentru ca din nou să fie răscumpărat de către fiii lui Trifu Borzescul, Borcea și Dragolea, de la „Ivan, fiul lui Danciul, nepotul lui Toader Bețea”, fapt menționat în actul din 15 martie 1497⁷. Prețul satului este, ca și în 1455, de 100 de zloți tătărești. La sfârșitul secolului al XVI-lea, satul se afla în posesia familiei Borzescu, familie care caută să-și extindă proprietatea prin falsul discutat deja.

În 1623 sunt pomeniți oamenii bătrâni din Bețești cu prilejul unei hotărnicii în satul Grozești⁸, tot în Câmpul lui Dragoș. În 1627, Mihăilă și Nicoară din Bețești, împreună cu alții, vând partea lor din satul Căndești⁹, sat localizat tot în Câmpul lui Dragoș. Ultima mențiune documentară a satului este din 1661 când este pomenit ca martor, pentru vânzarea unei părți din Grozești, în Câmpul lui Dragoș, „Gheorghie s(â)n(a) Gligorce ot Bețăști”¹⁰.

Din analiza documentelor ce se referă la satul Bețești, se pot desprinde următoarele concluzii:

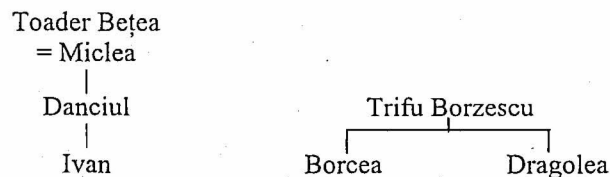
Satul este întemeiat de un Bețea, la sfârșitul secolului al XIV-lea sau la începutul secolului următor.

În ciuda celor cinci transferuri repetate, între aceleași familii, satul rămâne întreg, nedivizat.

Prețul satului rămâne constant, la suma de 100 de zloți tătărești.

Deși în documente apare alături de alte sate sau părți de sate, Bețeștii sunt localizați prin formula „în Câmpul lui Dragoș”. Astfel, în actul din 20 august 1455, domnul întărește lui Trifu Borzescul, pe lângă „Bețești, unde este casa lui, în Câmpul lui Dragoș, unde este moara”, și „Ștefănești, pe care l-a schimbat cu Bețești”¹¹, fără ca în legătură cu acesta din urmă să se facă o precizare de localizare.

Proprietarii satului se încadrează în următoarele spițe genealogice:

Un act care nu s-a păstrat, a cărui beneficiari au fost Toader Bețea și Miclea, este menționat în uricul din 15 martie 1497¹². Având în vedere beneficiarii lui, actul a fost emis probabil de cancelaria lui Alexandru cel Bun. Faptul că satul nu s-a divizat ulterior este un indiciu pentru relația de soț-soție dintre Toader Bețea și Miclea ca și precizarea din document: „Uricul bunicilor lui, Toader Bețea și Miclea”.

3. *Blăgești*, „în Câmpul lui Dragoș”. Prima mențiune documentară a satului este din 24 iunie 1435¹³, într-un uric prin care Ilie și Ștefan voievozi întăresc lui „Petru Ungureanu din Câmpul lui Dragoș (...) patru sate, anume, în Câmpul lui Dragoș: unde a fost curtea lui Netedul și satul lui Parcea și Blăgești, unde (...) și poiana unde este fânul lor și Bolăcești, amândouă judeciile”¹⁴. Actul este emis ca urmare a unui conflict de proprietate survenit între Petru Ungureanu și Țincul; al doilea pierde cauza și i se hotărăște – lui și urmașilor lui – în cazul redeschiderii conflictului, o „zavescă de 60 de ruble de argint topit”¹⁵. În completarea care urma după Blăgești, „unde...”, și care este ruptă în original¹⁶, se poate doar presupune că putea fi „este casa lui” sau „a fost/este” și un nume de persoană, „Poiana unde este fânul lor”, menționată special în act, sugerează un anumit rol, nu neglijabil, jucat de ocupația creșterii animalelor în economia regiunii.

Probabil în 1605 satul Blăgești se împarte în patru părți¹⁷. Hotarele sunt fixate de către Avram din Mesehănești, din ținutul Romanului, care este și copărtaş în cadrul satului supus împărțirii. Acesta, în vederea îndeplinirii poruncii domnești, adună „oameni buni, megiiși și vâtași, slugi domnești”. Divizarea satului este

⁷ *Ibidem*, III, nr. 222, p. 392-394.

⁸ *D.I.R.*, A, XVII-V, nr. 278, p. 207.

⁹ *D.R.H.*, A, XIX, nr. 225, p. 314.

¹⁰ N. Iorga, *Acte privitoare la Câmpul lui Dragoș*, în *Revista Istorică*, II, 1916, p. 143-144. În continuare se va cita *Acte... Dragoș*.

¹¹ *D.R.H.*, A, II, nr. 50, p. 72.

¹² *Ibidem*, III, nr. 222, p. 392-394.

¹³ Data a fost greșit pusă în act, 6944 iulie 24, peste care, aceeași mână și cu aceeași cerneală, a scris data corectă (cf. *D.R.H.*, A.I. nr. 159, p. 222, notele 6 și 7).

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Cf. *Ibidem*, p. 222, nota 2.

¹⁷ *D.I.R.*, A, XVII-I, nr. 345, p. 259.

consecința neînțelegerilor ce avuseseră loc între Petre Hadâmbul și ceilalți frați ai săi, așa cum se poate deduce din precizarea de la finalul actului: „să n-aibă Hadâmbul a să amestica în partea altor frați, nici alții în partea lui”¹⁸.

Deși în act apar reprezentanții a trei generații, satul se împarte după numărul celor din prima generație, respectiv frații lui Petre Hadâmbul¹⁹. Deși, porunca domnească, pe baza căreia s-a făcut împărțirea, dicta „patru părți”, satul în realitate s-a împărțit în cinci părți aparent inegale: Petre Hadâmbul și Dumitru Goia o a patra parte din sat, în partea din jos – singura parte căreia i se precizează mărimea; Todosia, fata Nechitei din Petriș cu frații săi o parte; Avram – cel împuternicit să execute hotărnicia – o parte; o parte s-a convenit Todosiei Motocoae și, în sfârșit, încă o parte, „în capul hotarului de sus”, iarăși lui Petre Hadâmbul. Agresivitatea manifestată de Petre Hadâmbul prin cotropirea părților fraților săi, ca și inegala împărțire, favorabilă aceluiași personaj, pare să aibă aceeași cauză și anume, plecarea fraților săi din cadrul comunității. În afară de Dumitru Goia, probabil soțul unei surori a lui Petre Hadâmbul, toate celelalte personaje sunt nu numai din alte sate ci și din afara „câmpului”. Astfel, Todosia Moțocoae este din Movileni, localizat pe Pârâul Negru, în comuna Trifești, județul Nemț, Avram este din Mesehănești, ținutul Roman, Nechita – ai cărui fii doar participă la împărțire – din Petrești, sat ce – în ciuda densității localităților cu acest nume în zona actualelor județe Bacău și Neamț nu apare în nici un document ca fiind în Câmpul lui Dragoș²⁰ și este greu de localizat. Dumitru Goia, fiind tot din Blăgești, nu-și desparte partea sa de cea a lui Petre Hadâmbul, în „a patra parte din sat”, însă locul „din capul hotarului din sus” îi revine numai lui Petre Hadâmbul.

Într-o carte de întărire din anul 1614, martie 29, pe lângă părțile de ocini din satele de pe Albâia, cumpărate de Dumitru Goia – unele din exercitarea dreptului de preempțiune – este amintită și „o parte din satul Blăgești, ce este în Câmpul lui Dragoș, în ținutul Bacău pre care [Dumitru Goia] și l-a cumpărat de la nepoata lui de soră, Anghelina, fiica Mărichii, toată partea ei ce se va alege din uricul pe care l-a avut de la Alexandru voievod”, cu prețul de „doisprezece taleri de argint”²¹.

Pe baza datelor oferite de documentele rezumate mai sus, se pot trage câteva concluzii. Astfel, satul Blăgești își are denumirea de la un Blaga, nume neatestat expres în izvoare. Un urmaș posibil al acestui Blaga ar putea să fi fost Țincul. Întemeierea satului a avut loc, probabil, la sfârșitul secolului al XIV-lea sau la începutul celui următor.

Condițiile în care satul ajunge la Petru Ungureanul sunt incerte. Este plauzibilă varianta unei vânzări ulterioare sau a unei zălogiri neonorate la timp, fapt care ar fi putut genera conflictul cu Țincul. Se cuvine a fi menționat că precizarea hotarului acestor sate, dintre care făcea parte și Blăgeștii, ca fiind „cu toate hotarele lor vechi”, sugerează intrarea lor în posesia lui Giurgiu Ungureanu ca o singură unitate de proprietate. Lipsa documentelor pentru perioada 1435 iunie 24 – 1605 octombrie 12, este de natură să împiedice aflarea sigură a contextului în care satul ajunge în posesia lui Petre Hadâmbul și a rudelor sale. Având în vedere că Dumitru Goia și cneaghina sa Candachia aveau un nucleu puternic de proprietate, compus din părți de sate, pe Albâia, în ținutul Roman, nucleu ce fusese format de Dajbog Părcălab și de urmașii acestuia²², s-ar putea admite ipoteza că satul a ajuns în mâinile lui Petre Hadâmbul, Dumitru Goia și a celorlalte rude ale lor, prin cumpărare. Datorită cotropirii părților fraților săi de către Petre Hadâmbul, satul este împărțit din poruncă domnească²³. Cumpărarea în 1614 a unei părți de sat, de la o nepoată a sa, de către Dumitru Goia²⁴, în virtutea dreptului de protimisis, are o dublă semnificație: pe de o parte arată că procesul de divizare a satului continuă și la generația de după Dumitru Goia, pe de altă parte se poate sesiza efortul de păstrare a satului între rude, evitându-se intrarea în comunitate a unui străin.

Privitor la prețul satului există o singură mențiune, târzie, aceea din actul din 1614²⁵. Datorită neprecizării mărimii părții de sat scoasă în vânzare, nu se poate stabili prețul întregului sat.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Pentru satul Movileni a fost acceptată localizarea făcută de Alex. I. Gonța, în *Documente privind Istoria României, A. Moldovei, veacurile XIV-XVII (1384-1625). Indicele numelor de locuri*, București, 1990, p. 168, sub voce. Satul Mesehănești este localizat de însuși documentul pus în discuție. În privința satului Petrești, este greu de acceptat că a

existat „în Câmpul lui Dragoș”, așa cum există o localizare la Alex. Gonța, *Indicele...*, p. 189, sub voce, pentru simplul motiv expus în text.

²¹ *D.I.R.*, A, XVII-III, nr. 256, p. 165-166.

²² *Ibidem*, XVI-I, nr. 473, p. 592.

²³ *Ibidem*, XVII-I, nr. 345, p. 259.

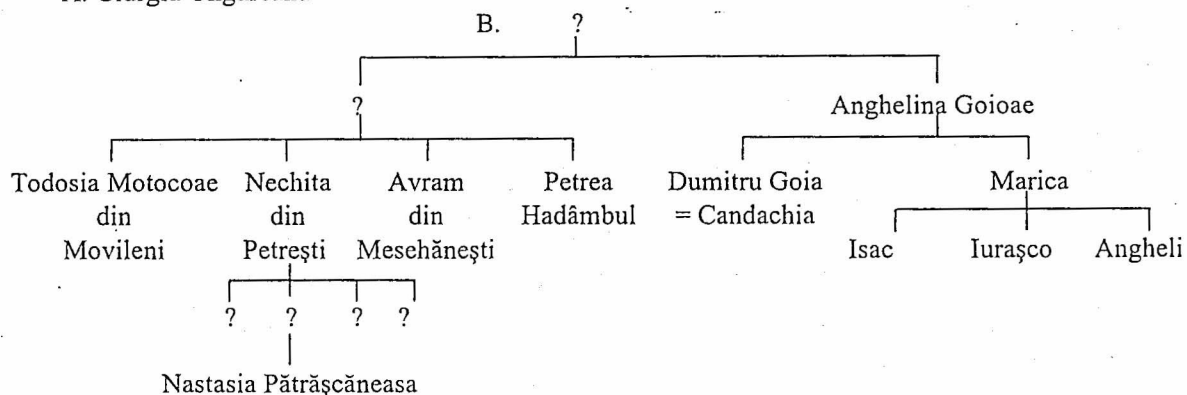
²⁴ *Ibidem*, XVII-III, nr. 256, p. 165-166.

²⁵ *Ibidem*.

Deși Blăgeștii apar alături de alte sate, el este individualizat prin precizarea că se află „în Câmpul lui Dragoș”, în ținutul Bacău, acesta fiind, din punct de vedere cronologic, și primul caz în care este atestat ținutul, pe lângă precizarea toponimică a regiunii²⁶.

Proprietarii Blăgeștilor pot fi grupați după cum urmează:

A. Giurgiu Ungureanu

În seria de documente a satului Blăgești, este menționat un uric „de la Alexandru voievod”²⁷ care, ulterior, s-a pierdut.

4. *Bolăcești* „în Câmpul lui Dragoș”. Este atestat prin actul dat de Iliăș și Ștefan voievozi, în 24 iunie 1435, lui Giurgiu Ungureanu, alături de „unde a fost curtea lui Netedul”, „satul lui Parcea” și Blăgești²⁸. Face, alături de celelalte sate pomenite, obiectul diferendului dintre Țincul și Petru Ungureanu, lucru ce a fost analizat în paginile anterioare. Satul, conform documentului, avea două judecii.

În 1455 satul, care făcea parte – cu numai douăzeci de ani în urmă – dintr-un grup compact de patru sate, era divizat, părți din Bol(ă)cești fiind date de către Trifu Borzescu lui Bețea, în schimbul satului Ștefănești²⁹. Evoluția ulterioară a satului nu a mai putut fi urmărită.

În 1645 este pomenit „Gligore Brăharul ot Beciulești” în calitate de martor la vânzarea unei părți din „Grozești, între Vădureale, [...] ce iaste în ținutul Bacăului, în Că(m)pulu-lui-Dragoș”³⁰, iar într-un act din jurul anului 1700 este pomenit, în aceeași calitate și tot pentru vânzarea unei părți din Grozești, „Ștefan ot Bocilești”³¹.

Puținătatea informației documentare nu permite să se ajungă la încheieri cuprinzătoare. Se poate doar constata faptul că, făcând inițial parte dintr-o unitate de proprietate destul de mare (patru sate), Bolăceștii ajung în scurt timp să fi divizați. Numele îi vine probabil de la un personaj numit Bolcea (Bolacea ?). Oamenii din această așezare continuă să fie implicați în relațiile de proprietate din Câmpul lui Dragoș.

5. *Borlești*. La 8 aprilie 1419, Alexandru cel Bun întărea lui Dragomir și Ioanăș, fiii lui Ștefan al lui Borălă, „trei sate în Câmpul lui Dragoș, pe Nechid: un sat unde este casa lor, alt sat Pașcani, al treilea sat Dragotești și un sat pe Tazlăul Sărat, anume Provozeștii”³². Satul „unde este casa lor” nu poate fi altul decât Borleștii, pomenit cu acest nume în actul din 1481 (6989) februarie 1, prin care Marina Lolca, fiica lui Ioaniș Borilescul, dă lui Ștefan cel Mare satele Borilești și Drăgotești în schimbul satului „Selevestrii, la Cobăle, amândouă cuturile”³³. Deși apar în același document cu un sat și o poiană de pe Tazlăul Sărat, satele din Câmpul lui Dragoș sunt bine precizate: „trei sate în Câmpul lui Dragoș, pe Nechid”, după care urmează, ca o altă categorie, și „un sat pe Tazlăul Sărat [...] și Poiana lui Opriș de la Pârâu, pe Tazlăul Mare”. Hotarele satelor se precizează a fi „atât cât le-au făcut hotar pan Sandrișor și pan Iliăș ceașnic. Prin urmare, cele trei sate ale Borleștilor, din Câmpul lui Dragoș, au fost desprinse dintr-o proprietate mai mare, care cuprindea, cu mare probabilitate, un mai mare număr de sate. Din compararea conținutului documentului din 8 aprilie 1419 cu

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*, p. 166.

²⁸ *D.R.H.*, A, I, nr. 159, p. 220-222.

²⁹ *Ibidem*, II, nr. 50, p. 71-72. Se cuvine a fi corectat în „Indicele de nume” al volumului (p. 468, col. I, sub voce): în loc de

„întărit lui Trifu Borzescu” să fie „părți din – date în schimb lui Bețea”.

³⁰ N. Iorga, *Acte... Dragoș*, p. 143.

³¹ *Ibidem*, p. 141-142.

³² *D.R.H.*, A, I, nr. 45, p. 64-65.

³³ *Ibidem*, II, nr. 33, p. 355-357.

acela al actului din 1 februarie 1481 reiese că satul Borilești își trage numele de la Borălă, tatăl lui Ștefan și bunicul lui Dragomir și Ioanăș. Întemeierea satului, după nume, s-ar putea plasa, cel târziu pe la mijlocul secolului al XIV-lea, pe vremea când era în viață Borălă. Prin uricul din 1419 satul nu a fost „dăruit” de domn, așa cum s-a apreciat de către autorii volumului I din colecția *Documenta Romaniae Historica*, seria A. Moldova³⁴, ci a fost doar „întărit”. Nucleul de proprietate din care făcuse inițial parte și Borleștii, intrase de timpuriu, cel târziu la 1419, pe calea fărâmițării. Pentru satul discutat, acestui proces i se pune capăt prin intrarea lui în categoria proprietăților mănăstirești, în anul 1481, când Ștefan cel Mare, dobândind – după cum s-a precizat – satul de la Marina Lolca prin schimb, îl face danie, împreună cu satul Dragotești, mănăstirii Tazlău³⁵. Se mai cuvine a fi remarcat că același document, din 1 februarie 1481, face net distincția dintre regiunea „Câmpul lui Dragoș”, unde sunt satele Borilești și Dragotești, și regiunea „la Cobâle”, unde este situat satul Selevestrii. La 4 iunie 1519, satul Borilești se afla tot în proprietatea mănăstirii Tazlău³⁶.

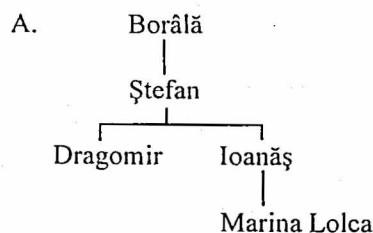
În urma examinării documentelor se rezumă următoarele date despre satul Borlești:

Satul își are denumirea de la antroponimul Borălă, întemeietorul său, care a trăit în prima jumătate a secolului al XIV-lea.

Divizarea satului, spre care se tindea, a fost stopată de intrarea lui în proprietatea mănăstirii Tazlău.

Satul se afla pe Nechid, în Câmpul lui Dragoș, și făcea parte de la început dintr-o unitate de stăpânire mai mare decât era arătată de actul din 1419.

Proprietarii satului au fost:

B. Mănăstirea Tazlău

6. *Cândești*, „în Câmpul lui Dragoș”. Prima mențiunea documentară a satului este din anul 1435 când, la 4 aprilie, Ștefan voievod, întărește lui Căndea și fiilor lui, Malea și Oancea, „în Câmpul lui Dragoș, un sat și o seliște, iar satul anume unde este casa lor și seliștea lui Drăgoi”³⁷. Hotarul să le fie „după hotarul vechi”. În uric se mai precizează că seliștea „să fie deosebit lui Oancea și copiilor lui, iar satul să le fie lor deopotrivă”³⁸, deci satul era stăpânit la acea dată în comun, de tată și de doi fii. Întărirea din 1435 este menționată în actul emis în 8 ianuarie 1523, prin care se întărea cumpărarea unei „a patra parte de sat din Căndești, în Câmpul lui Dragoș, de către Toader cămăraș de la Ion și ceilalți nepoți ai lui Căndea, pentru 280 zloți tătărăști. Hotarul acestei a patra părți de sat se precizează a fi „din tot hotarul a patra parte, iar dinspre alte părți, după hotarul vechi”³⁹. Este prima înstrăinare atestată până acum a unei părți din satul Căndești, sat care valora la vremea respectivă, peste 1000 de zloți tătărăști. Nepoții lui Căndea, în număr de cinci, având calitatea de vânzători în actul din 1523, continuă să stăpânească după această dată, în comun, cele trei sferturi de sat rămase în urma vânzării. În 1555 Alexandru voievod întărea lui Mihăilă și fratelui său Gliga aceeași a patra parte din Căndești, pe care ei o cumpăraseră pentru 270 de zloți tătărăști de la Todosia, fiica lui Toader cămăraș. Că este aceeași parte de sat, confirmă mențiunea documentului din 1522, dat de Ștefan voievod⁴⁰. Și la această din urmă dată, satul valora peste 1000 de zloți tătărăști.

În 1542, Petru voievod întărește lui Ignat <și altcuiva> „jumătatea satului Căndești, în Câmpul lui Dragoș, a patra parte”, cumpărată pentru 180 de zloți tătărăști de la Urâta, fiica Anușcăi⁴¹. Prin „jumătatea satului [...] a patra parte”, se înțelege de fapt a opta parte din sat. Complicarea formulei sugerează două

³⁴ *Ibidem*, I, Rezumatele documentelor, p. XXV, nr. 45.

³⁵ *Ibidem*, II, nr. 235, p. 355-357.

³⁶ *D.I.R.*, A, XVI-I, nr. 130, p. 141-142.

³⁷ *D.R.H.*, A, I, nr. 138, p. 191-193.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *D.I.R.*, A, XVI-I, nr. 191, p. 217-218.

⁴⁰ *Ibidem*, XVI-II, nr. 82, p. 91-92.

⁴¹ *Ibidem*, XVI-I, nr. 371, p. 407.

divizări succesive ale satului, divizări care, inițial, puteau fi materializate doar prin împărțirea beneficiului obținut. O primă împărțire, în două părți – „jumătate” – corespunde cu cei doi fii ai lui Căndea – Malea și Oancea – menționați în documentul din 1435. Tot două categorii formează și nepoții lui Căndea din actul din 1523 – Ion cu frații lui, fiii lui Mihail – și verii lor – Nicoară și Nastea. Intervine o inadvertență în ceea ce privește fii lui Căndea: în actul din 1435 există Malea și Oancea, iar în cel din 1523 apare un Mihail. Nu se poate exclude ideea unei erori, fie a unuia dintre pisarii care au scris cele două documente, fie a autorilor care au citit actele pentru colecțiile *D.I.R.* sau *D.R.H.*, seriile A.Moldova. În documentul din 1542 Urâta, vânzătoare, apare ca fiind fiica Anușcăi. Numele Urâta apare și în 1523 ca fiind fiica lui Mihail. Dacă este aceeași persoană sub acest nume, înseamnă că Anușca era soția lui Mihail/Malea. În acest caz apare oarecum mai clară divizarea satului și vânzarea în două rânduri a unor părți diferite ca mărime; satul mai întâi a fost împărțit între cei doi descendenți direcți ai lui Căndea, împărțire în fapt doar a venitului satului, deoarece nu este menționată nici o jumătate de sat până la 1542. Nepoții lui Căndea vând un sfert din sat în 1522, probabil după moartea părinților lor, Mihail/Malea și Oancea. Satul, trei pătrimi în acest moment, se împarte în șase părți, copărtași fiind cei cinci nepoți ai lui Căndea și văduva lui Mihail/Malea, Anușca, mama Urâtei. În urma morții Anușcăi, urmașii nu mai împart partea ei ci o scot în vânzare prin Urâta și fiecare își păstrează în continuare optimea sa din sat. Se pare că partea Anușcăi a fost vândută de către Urâta fără asentimentul celorlalți copărtași, gest care a generat un conflict cu ceilalți. Așa se poate explica precizarea făcută în documentul din 1512: „Pentru aceasta, altul să nu se amestece înaintea acestei cărți a noastre”⁴². La data acestei a doua vânzări, valoarea satului era de peste 1400 de zloți tătărești.

Actul din <1612> martie 11, prin care Anna, nepoata de fiică a Anghăi ia înapoi de la Lazăr, fiul lui Adriian vătah, „dreapta sa ocină și dedină, care fusese vândută de Părasca, fiica Anghei, mătușa Annei”, lui Adriian vătah⁴³, indică o vânzare făcută anterior de către doar unul dintre copărtași, fără a fi consultați și ceilalți. Prin documentul menționat s-a efectuat recuperarea părții vândute astfel. Că este așa, dovedește zăpășul de la începutul anului 1613 prin care Părasca, fiica Angiei, confirmă vânzarea efectuată de ea și sugerată în actul din 1612. Ocina, „a patra parte din jumătate din a patra parte”, fusese vândută lui Adriian din Stănești, un sat ce nu făcea parte din Câmpul lui Dragoș, pentru 150 de zloți, făcându-se și precizarea că „altul să nu se amestece înaintea acestui zăpăș al nostru, pentru că noi am vândut de bună voia noastră lui Adriian vătah”⁴⁴. Documentul din 1613, survenit după cel de răscumpărare din 1612, nu poate fi decât rezultatul nemulțumirii lui Adriian din Stănești care, prin înțelegerea dintre fiul său Lazăr și nepoata lui Anghea, Anna, pierdea cumpărătura din Câmpul lui Dragoș. Partea recuperată de către Anna a fost dată, pentru lichidarea unei datorii de 140 de zloți, lui Petre Hadâmbul, beneficiar și al actului din 11 martie 1612⁴⁵ și care va mai avea și alte proprietăți în Câmpul lui Dragoș⁴⁶. Cea de „a patra parte din jumătate din a patra parte”, deci a 32-a parte de sat, fusese vândută lui Adriian din Stănești pentru 150 de zloți, ceea ce duce la concluzia că satul ajunsese să fie estimat în întregul său la suma de 1800 de zloți.

În 24 ianuarie 1613, domnul scrie lui Vasile, pârcălabul de Neamț, să despartă „partea Angăi din satul Căndești, a patra parte, partea Parascăi, vatra satului și din câmp și din păduri și din tot venitul și partea din apă”, făcând precizarea că această parte a fost cumpărată de „Petrea Hadâmbul, pentru 150 de zloți tătărești”⁴⁷. Se cuvine a fi precizat că în scrisoarea domnească mai sus amintită nu se menționează transferarea proprietății în contul unei datorii, așa cum relatează actul din <1612> martie 11⁴⁸, iar prețul este de 150 de zloți tătărești și nu 140, cât fusese datoria, deci același preț care fusese luat de Părasca de la Adriian vătah din Stănești, menționat în actul de la începutul anului 1613⁴⁹.

La 20 iulie 1627 se înregistrează o primă parte din Căndești care intră în proprietatea mănăstirii Bisericiani, prin vânzarea făcută către această mănăstire de „Mihăilă din Bețești și Nicoară de-a-colea și Dzamă ot Căndești, Toader Ciurneș și Scântee”, pentru cincisprezece taleri. Partea fusese răscumpărată de la Sterian și fusese cuprinsă într-un uric de la Constantin vodă, alături de o parte din Motocești rămasă în proprietatea vânzătorilor. La

⁴² *Ibidem.*

⁴³ *Ibidem*, XVII-III, nr. 112, p. 69.

⁴⁴ *Ibidem*, nr. 190, p. 117.

⁴⁵ *Ibidem*, nr. 112, p. 69.

⁴⁶ Vezi analiza făcută anterior pentru satul Blăgești.

⁴⁷ *D.I.R.*, A, XVII-III, nr. 191, p. 117-118.

⁴⁸ *Ibidem*, nr. 112, p. 69.

⁴⁹ *Ibidem*, nr. 190, p. 117.

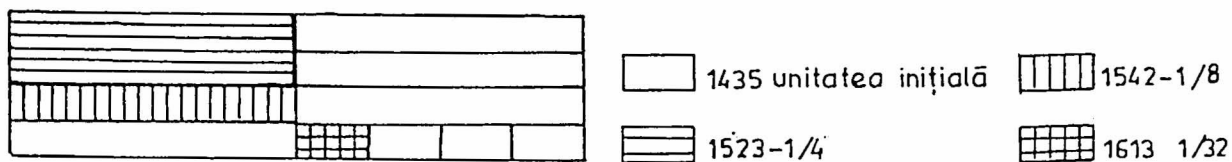
vânzare participă – în calitate de martori – Ion, Cămârzan, Petre Hadâmbul și Șendrea⁵⁰. Fie în calitate de vânzători, fie în cea de martori, la această acțiune sunt implicați oameni din mai multe sate din Câmpul lui Dragoș. Actul reflectă stăpânirea mai multor persoane doar asupra unei părți de ocină, deci împărțirile succesive între descendenți, și că vânzările acestora ajunseseră la un stadiu în care nu se mai știa cu siguranță a căta parte din sat constituia proprietatea unui individ sau a unui grup.

Mănăstirea Bisericiani va mai cumpăra și alte părți din Căndești. Astfel, la 31 mai <1634>, dregătorii domnești scriu către Domnie că au delimitat „o parte de ocină de cumpăratură pe care călugării o au în ținutul Bacăului, la Căndești”⁵¹. În aceeași scrisoare se arată că „au venit un om, anume Dzeamă, cu niște dzapise, dzicând că are și el cumpăratură de la acei oameni”, dar zapisele s-au dovedit a fi false⁵². Că este vorba despre o altă cumpăratură decât cea din 1627, o dovedește scrisoarea dregătorilor către marele logofăt, scrisă în aceeași zi⁵³, în care, vorbindu-se despre aceleași falsuri, se precizează că proprietatea în cauză este „partea lui Mihăilă, a patra parte din sat din Căndești, iar vânzătorii sunt Toader și Tudora „nepoții lui Mihăilă”⁵⁴, deci alții decât cei din 1627. În aceeași scrisoare către marele logofăt se anunța și delimitarea unei „a patra parte de sat a opta parte, partea Părăscăi”, pe care o cumpărase, în contextul arătat mai sus, Petrea Hadâmbul și pe care o vânduse la rândul-i mănăstirii Bisericiani⁵⁵. Neînțelegerile ivite, în legătură cu cumpăratura călugărilor de la nepoții lui Mihăilă, continuă și cazul este cercetat de către „Pătrașco logofătul cel mare [...], popa Ion den Read și [...] Cămârzan de acoloa”⁵⁶. După aceasta s-a ajuns la judecata domnească, în fața căreia Zahariia Dzamă pierde în favoarea călugărilor de la Bisericiani care pun și „herăia 24 zlat în visteariul” domniei⁵⁷ și conflictul se încheie definitiv.

După această dată satul Căndești mai apare menționat ca localitate din care sunt martori la diferite tranzacții. Astfel, apar „Ion s(ă)nă popei lui Ignat din Căndești” – la 23 mai 1661⁵⁸, „Tirun căpita(nu)l de curte din sat din Căndești și Ștefan fratele căpitanului *ot tam* [...], Gherman *zetu* lui Salunu de Căndești” – la 10 martie 1663⁵⁹ –, „Ștefan Salom *ot Căndești*” – la 20 septembrie 1679⁶⁰ –, „Ștefan Xalomu de Căndești” – la 5 martie 1686⁶¹ – și „Ștefan Salom *ot Căndești* [...], Ștefan *sănu* popu *ot Căndești*” – la 3 mai 1687⁶².

Trăsăturile caracteristice ale satului Căndești, așa cum reies din analiza seriei de documente privitoare la proprietățile de aici, sunt semnificative. Denumirea satului își are rădăcina în numele unuia dintre proprietarii săi, beneficiari ai uricului din 1435, Căndea. De aici, s-ar putea deduce că satul nu poate fi mai vechi de începutul secolului al XV-lea, dar în același document, alături de sat, mai este menționată și o seliște care putea să fi fost vechea vatră a așezării. Oricum, seliștea în cauză semnifică o așezare mai veche, cel puțin din secolul al XIV-lea.

Satul a intrat într-un proces rapid de împărțire între descendenții primilor proprietari, ajungându-se la divizarea sa în mai multe părți. Ilustrativă pentru acest fenomen poate fi următoarea figură:

Paralel cu aceasta are loc și o înstrăinare a părților de ocină. Se înregistrează două cazuri, din numărul total de patru, când, în urma vânzării către un proprietar din afara Câmpului, apar neînțelegeri care sunt lichidate de către domnie. Aceasta reflectă oarecum încercarea stăpânitorilor de a menține proprietatea în sânul comunității, dar sugerează și păstrarea în memoria colectivă a ideii de străveche unitate a câmpului, sugestie întărită și de rezolvarea tranzacțiilor în fața martorilor din satele situate, de cele mai multe ori, tot în Câmpul lui Dragoș.

⁵⁰ D.R.H., A, XIX, nr. 225, p. 314.

⁵¹ *Ibidem*, XXII, nr. 147, p. 167-168.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*, nr. 146, p. 165-167.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem* nr. 176, p. 196-197.

⁵⁷ *Ibidem*, nr. 177, p. 197-198.

⁵⁸ N.Iorga, *Acte...Dragoș*, p. 143-144.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 144.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 145.

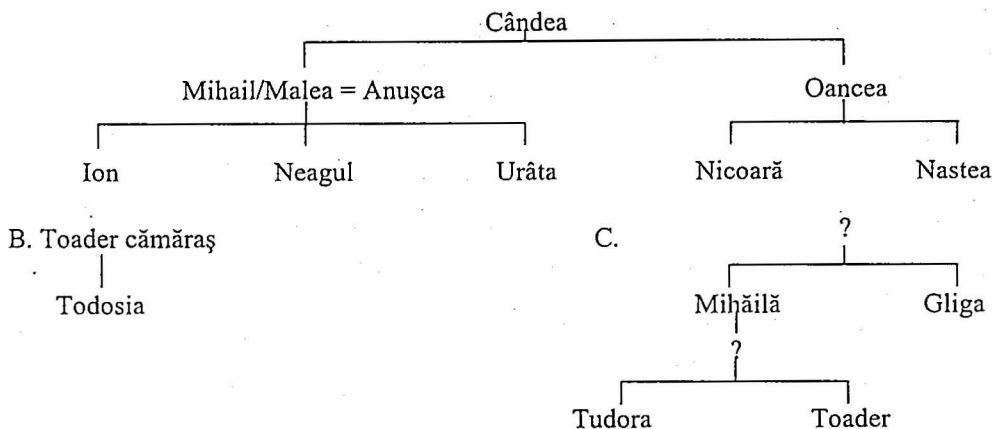
⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*, p. 146.

Satul, în totalitatea sa, avea o valoare care s-a menținut la peste 1000 de zloți tătărești. De obicei, satul Căndești este localizat prin expresia „în Câmpul lui Dragoș”, iar în secolul al XVII-lea apare menționat și ținutul (al Bacăului).

Dintre deținătorii de proprietate în Căndești se remarcă următoarele categorii:

A. Neamul lui Căndea, surprins pe parcursul a trei generații:

D. Petrea Hadâmbul – stăpân și în Blăgești;

E. Mănăstirea Bisericiani;

F. Alți proprietari.

7. *Dragotești*, „în Câmpul lui Dragoș, pe Nechid”. Prima mențiune documentară a satului este din aprilie 1419, când este întărit, alături de Borlești și Pașcani, din aceeași regiune, fiilor lui Ștefan al lui Borâlă⁶³. Satul este mai vechi și făcuse parte dintr-o unitate de proprietate mai mare, ca și satele alături de care este menționat. Analiza primului document s-a făcut pentru satul Borlești și nu mai este cazul să fie repetată.

La 1 februarie 1481 stăpâna acestui sat, Mărina Lolca, fiica lui Ioaniș Borilescu, dă satul Dragotești, împreună cu Borilești, lui Ștefan cel Mare în schimbul satului „Selevestrii, la Cobăle” și a sumei de 240 zloți tătărești⁶⁴. Prin același document Ștefan cel Mare consfințește dania acestor sate mănăstirii de la Tazlău⁶⁵. Și acest document s-a analizat în legătură cu satul Borilești.

Satul mai este pomenit în actul din 4 iunie 1519 ca fiind în proprietatea mănăstirii Tazlău⁶⁶. Același uric arată și alte stăpâniri ale mănăstirii mai sus amintite în Câmpul lui Dragoș: „mănăstirea Sfântului Nicolai, unde a fost Huba și cu satul și cu moara și cu seliștea de la Nechid [...] și Urseștii, pe Nechid”⁶⁷. Documentul amintește și actul din 1 februarie 1481, redându-i într-un veritabil *transumpt* conținutul. Faptul că uricul din 1519 redă cu fidelitate conținutul celui anterior devine suspect, deoarece, la început, precizează că actele anterioare ale mănăstirii au fost distruse de către secuii care prădasera mănăstirea.

Pe lângă concluziile privitoare la satul Borlești, alături de care evoluează și Dragoteștii, sunt necesare câteva observații cu caracter particular. Numele satului provine de la antroponimul Dragotă. Denumirea nu este singulară. În epocă mai este menționat un sat Dragotești pe Miletin, aparținând lui Giurgiu Mijatco⁶⁸. Localizarea satului se face, ca și în cazul Borleștilor, în toate cele trei documente, prin sintagma „în Câmpul lui Dragoș, pe Nechid”. Alături de Borlești, Dragoteștii fac parte din cel mai mare nucleu de proprietate mănăstirească din Câmpul lui Dragoș.

8. *Giurcanii*, „în Câmpul lui Dragoș”. La 19 martie 1495, Ștefan cel Mare întărea lui „Nechita și sora lui Mărina, fiii lui Ștefan Pealpea” și verelor lor „Nastea și sora ei Maria, fiicele Neagăi, și nepoții lor Ion și fratele

⁶³ D.R.H., A, I, nr. 45, p. 64-65.

⁶⁴ *Ibidem*, II, nr. 233, p. 355-357.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ D.I.R., A, XVI-I, nr. 130, p. 141-142.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ D.R.H., A, II, nr. 16, p. 17-19.

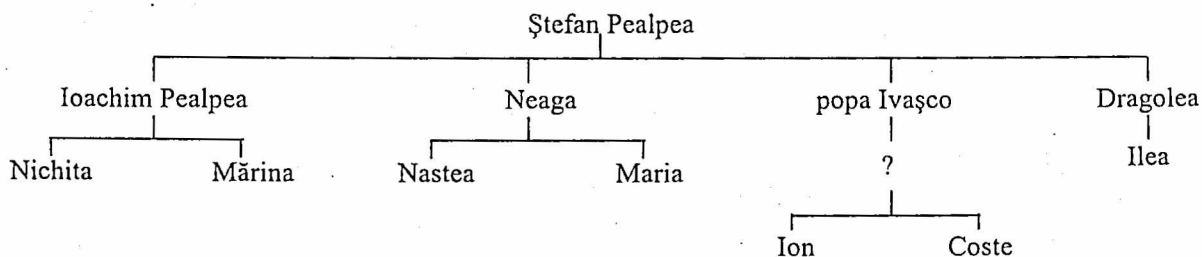
Coste, nepoții lui Ștefan Pealpea [...] dreapta lor ocină, un sat anume Giurcanii, în Câmpul lui Dragoș⁶⁹. Actul prevede împărțirea satului în patru părți, după numărul fiilor lui Ștefan Pealpea – care, la vremea sa, fusese singurul stăpân al satului – și nu după numărul descendenților care beneficiază de întărirea respectivă.

Din păcate, este singurul document privind satul Giurcanii. Doar în zăpădă din 1663, întocmit cu ocazia vânzării unui loc de prisacă în Grozești, este menționat ca martor „Toader ficioru Alecsoaia de Giurcani”⁷⁰, semn că satul exista, iar locuitorii lui participau la viața comunității din Câmpul lui Dragoș.

Puțina informație documentară relativă la satul Giurcanii ar putea fi rezumată astfel:

Denumirea își are originea în antroponimul Giurcă. La începutul secolului al XV-lea, când trăia Ștefan Pealpea, satul exista. Vechimea sa coboară cu siguranță în secolul al XIV-lea, dovadă fiind că pe parcursul secolului al XV-lea nu are nici un proprietar de care să-și lege numele. Este posibil ca, inițial, satul să fi făcut parte dintr-un nucleu de proprietate mai mare, avându-se în vedere atât prevederea împărțirii sale cât și evoluția celorlalte proprietăți din Câmpul lui Dragoș.

Proprietarii cunoscuți ai satului pot fi așezați în următoarea spiță genealogică:

9. *Grozești*, „în ținutul Bacăului, în Câmpul lui Dragoș, între Vădurele”. Cumpărătura jumătății de jos a satului Grozești, în Câmpul lui Dragoș, făcută de către Petru comis de la Elisaftea, fiica lui Vășii Șanga, pentru 200 de zloți tătărești, era întărită la 10 ianuarie 1490 de către Ștefan cel Mare⁷¹. Această parte era din uricul bunicului Elisaftei, popa Coste, deci actul din 1490 atestă existența satului cu aproximativ un secol mai înainte de această dată. Cumpărătorul acestei părți de sat era „pan Petru comis, al fiului domniei mele Alexandru”⁷². Alte proprietăți ale acestuia nu pot fi identificate în documentele de epocă ce s-au păstrat dar, având în vedere că Alexandru rezida la Bacău, se poate presupune că și comisul își avea reședința și, implicit, cel puțin o parte din proprietăți în apropierea Bacăului; nu se poate dovedi însă că mai avea și alte proprietăți în Câmpul lui Dragoș. Prețul întregului sat, la vremea respectivă, era de aproximativ 400 de zloți.

Procesul de vânzare a unor părți din Grozești va continua și mai târziu. Astfel, în 13 martie 1497, Ștefan cel Mare întărește cumpărarea unei a patra părți de către Grozea și sora sa Mărișca și nepotul lor, Glighi, de la rudele lor „Niacșa, fata Giurgii Grozescul și nepotul ei, Dragotă, feciorul lui Ivan”, pentru optzeci de zloți tătărești⁷³. De data aceasta însă, prin vânzare, ocina nu se mai înstrăinează, ci se transferă, în virtutea dreptului de preempțiune, la alți membri ai aceleiași familii. Actul din 13 martie 1497 s-a păstrat într-o traducere prescurtată – care suferă și de o denaturare a sensului –, obiectul vânzării nefiind de fapt „a patra parte satul Grozești”⁷⁴, ci „din jumătate de sat a patra parte”, din jumătatea de sus a satului, așa cum precizează actul din 8 aprilie 1560, prin care Alexandru voievod întărește cumpărătura din 1497 fiilor lui Grozea și surorii sale Marușca⁷⁵. În documentul din 1560 se mai spune că întărirea se bazează pe actul de la Ștefan cel Mare, dar și pe un document de la Ilie și Ștefan voievozi, act ce pare să fi fost primul din seria celor emise de cancelaria domnească pentru acest sat și care, deși la 1560 era cunoscut, nu s-a mai păstrat până acum.

Un act de o importanță aparte pentru satul Grozești și pentru locul acestuia în ansamblul relațiilor de proprietate dintre stăpânii din Câmpul lui Dragoș este cel din 3 aprilie 1623 prin care „Cămărzan din Câmpul lui Dragoș, din sat din Red[iu]”, anunță aducerea la îndeplinire a poruncii domnești de a alege „un loc de prisacă în

⁶⁹ *Ibidem*, III, nr. 193, p. 351-353.

⁷⁰ N. Iorga, *Acte... Dragoș*, p. 144.

⁷¹ *D.R.H.*, A, III, nr. 59, p. 112-114.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ *Ibidem*, nr. 215, p. 383-384.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *D.I.R.*, A, XVI-II, nr. 136, p. 143-144.

codru mereu, între Vădurele”, pentru Vasilie Bantăș⁷⁶. Pentru împlinirea poruncii domnești Cămărzan a strâns „bătrânii Grozeștilor și a Căndeștilor și din Bețești”, în număr de nouă. Se cuvine a fi precizat faptul că dintre „bătrânii” nominalizați, șapte sunt din Grozești și doi din Bețești, nici unul din Căndești⁷⁷. Dacă pentru alegerea unui loc de prisacă, „în codru mereu”, era necesară adunarea oamenilor „bătrâni” din cele trei sate, înseamnă că acel „codru mereu” deși era „în hotarul Grozeștilor”⁷⁸, cădea sub jurisdicția unei grupe mai ample de proprietari, cel puțin ale celor trei sate – Grozești, Bețești și Căndești. Nemenționarea nici unui bătrân din Căndești, deși se face precizarea că au fost adunați și bătrânii Căndeștilor, sugerează legăturile complexe dintre cele trei sate, legături care nu puteau decurge decât din existența în trecut a unei singure unități de proprietate, care cuprindea toate trei satele. De altfel, și formularea din document, „bătrânii Grozeștilor și Căndeștilor”, constituie un argument în sensul arătat. Tot maniera de formulare trădează calitatea de hotarnici și nu de martori la hotarnică a bătrânilor – „noi (s.n.) i-am ales”, referindu-se deci la toți cei menționați, deoarece Cămărzan își începe înscrisul prin singular – „eu Cămărzan”. În calitate de martori la „alegere” locului de prisacă sunt menționați „oameni din ținutul Neamțului”, câțiva dintre ei fiind din Porcești și Bierăești⁷⁹, din afara Câmpului lui Dragoș. Pe baza aceluiași document se mai poate face observația că ținutul Neamțului, la 1623, era privit de către cei din Câmpul lui Dragoș ca o unitate teritorială distinctă și separată de regiunea lor. Dacă cei din Câmpul lui Dragoș s-ar fi considerat ca făcând parte din același ținut, formularea pentru localizarea martorilor – „și noi oameni din ținutul Neamțului” – ar fi fost inutilă, în condițiile în care ținutul respectiv ar fi înglobat și regiunea pusă acum în discuție. Modul în care locuitorii își localizează arealul constituie un reflex târziu al unei unități teritoriale, distinctă și bine individualizată, care va fi existat cândva și nu un argument în favoarea ideii că regiunea denumită Câmpul lui Dragoș ar fi fost o unitate administrativă separată, neinclusă într-un ținut. Aceasta o dovedește și menționarea ținutului în actul din 29 martie 1614⁸⁰ și în alte câteva de mai târziu.

Locul de prisacă ales în 1623 va fi vândut, la 3 aprilie 1645, „cu pomātu și cu curătură, de către „Procopie, feciorul lui Vasilie Bantăș, nepotul Varvarii”, pentru 40 de lei bătuți, fratelui său Constantin Bantăș. Acest loc de prisacă se afla „la Grozești, între Vădurele [...] în Ținutul Bacăului, în Că(m)pulu-lui-Dragoș”⁸¹. Trebuie observat că vânzarea-cumpărarea locului în cauză are loc între frați, deci în virtutea dreptului de *protimisis*. Martori la această vânzare sunt oamenii din Motocani, Rediu și Bociulești, primele două sate făcând parte din Câmpul lui Dragoș, al treilea fiind localizat în această regiune, după cum s-a arătat, doar o singură dată și atunci într-un document fals. Numărul martorilor este de șapte, între care apare și Ștefan Cămărzan, probabil fiul lui Cămărzan care redactează zăpăsul din 3 aprilie 1623. Documentul din 3 aprilie 1645 este primul dintr-o serie relativ amplă, care atestă formarea unei puternice proprietăți a familiei Bantăș în Câmpul lui Dragoș. Începând cu această dată proprietatea acestei familii se va extinde în această regiune prin acțiuni continui de cumpărare.

La 10 martie 1663 „Ionu din Căndești, ficiorul popei lui Ignatu lui (*sic*!) de Căndești, *zeatu* Drăgoțului, și co toți ficiorii”, vinde „un loc de prisacă la satu, la Gruzești, unde au fost gro(a)pa Drăgoțului [...] cu pomeți și cu tot venitul”, care fusese deschis de Drăgoțul „di(n) pădure merie, cu toporul [...], lui Constantin Bantăș ce-au fost pârcălab, drept doisprezece lei bătuți”⁸². Înscrisul de vânzare făcut de Ion din Căndești, ginerele Drăgoțului, lămurește și alte probleme, în afară de faptul că atestă o extindere a proprietății familiei Bantăș. Locul de prisacă respectiv fusese „deschis” de către Drăgoțul „di(n) pădure merie, cu toporul”. Defrișarea menționată, acțiune intrată în comun, cel puțin în secolul al XVII-lea, sugerează o creștere a populației din zonă, mai precis a categoriei proprietarilor, cărora le apare ca inefficientă suprafața neforestieră existentă. În Câmpul lui Dragoș – și în special în hotarul satului Grozești – creștea o floră care asigura o bună bază meliferă, albinăritul fiind nu numai o ocupație necesară, dar se pare, și rentabilă. Vânzarea are loc în fața a șase martori menționați ca fiind trei din Căndești, unul din Rediu și unul din Giurcani, și „a mulți o(a)meni buni”⁸³. Toți martorii menționați erau din sate care se găsesc în Câmpul lui Dragoș.

⁷⁶ *Ibidem*, XVII-V, nr. 278, p. 207. Documentul a fost publicat și de N. Iorga în *Acte... Dragoș*, p. 142-143.

⁷⁷ „... anume Salom vătahul și Zahariia de acolea și Nechita cel Bătrân de Grozești și Toader Blidarul de acolea și Mihăil(ă) Năsoescu de ascemeni și Sanson cel Bătrân de acolo și Mihăil(ă) Talambută de Bețești și Glig(or)cea de acolo”. *D.I.R.*, A, XVII-V, nr. 278, p. 207.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ *Ibidem*, XVII-III, nr. 256, p. 165-166.

⁸¹ N. Iorga, *Acte... Dragoș*, p. 143.

⁸² *Ibidem*, p. 144.

⁸³ *Ibidem*.

Prisaca deschisă de către Vasile Bantăș în 1623⁸⁴ și care constituie obiectul zapisul din 1645 aprilie 3⁸⁵, va fi vândută la 20 septembrie 1679, de către Vasile, fiul lui Constantin Bantăș, verilor săi, „dumilor sale lui Andrieș și lui Mihăilachi, feciorii unchiului nostru, lui Dumitrașco Natișu, în 40 lei bătuți”⁸⁶. Este semnificativ faptul că, deși locul în cauză căpătase un plus de valoare prin sporirea inventarului, fiind menționat acum cu prisacă ce are „casă și temnică”, față de anul 1645, când Constantin Bantăș îl cumpără de la fratele său Procopii și când este menționat a fi doar „un loc de prisacă [...] cu pomātu și cu curătură”⁸⁷, prețul rămâne același, 40 de lei. Vânzarea s-a făcut cu consimțământul fraților vânzătorului, dintre care doi sunt prezenți și în rândul martorilor. Martorii sunt în număr de opt, dintre care doar Ștefan Salom este precizat ca fiind din Căndești și popa Dumitru din Rediu, ambele sate însă găsindu-se în Câmpul lui Dragoș. Alături de cei nominalizați mai sunt menționați „și alți mulți boiari și oameni buni megiiși de prin pregiur”. Toți cei care semnează au arătat calitatea de boier – „Și pentru credință eu am iscălit și acești boiari toți”. Vânzătorul, Vasile, fiul lui Constantin Bantăș, își avea reședința în Fauri, sat ce nu se localizează în Câmpul lui Dragoș, ca și Costenii, localitatea unde este emis actul. Prisaca însă este arătată a fi „între Văduriale, la ținutul Bacăului, în hotarul Grozeștilor, la Câmpul lui Dragoș”⁸⁸. Același document din 1679 dezvăluie, printr-o însemnare de pe verso, și topicul Bălanu pentru prisaca pusă în discuție⁸⁹.

La 3 mai 1687 „fieciorii Nacului din Zbierăști” vând lui Mihalache Bantăș o poiană „ce-au fost făcută de tată nostru, de Nacul, ce este pentru poiana lui Varvarici și pentru Vădurele, ce lovește în apa Dragovei, ce este în hotarul Grozeștilor, den parte bășască și den parte pățiască și cu doi meri ce s-au aflat într-aceaste părți”, pentru 2 zloți bătuți. La această vânzare au fost prezenți mai mulți martori dintre care sunt nominalizați patru. Dintre cei patru, la doi este indicată și localitatea din care sunt: Ștefan Salom din Căndești și Ștefan, feciorul popei din Căndești, sat ce este, după cum s-a mai arătat, în Câmpul lui Dragoș. Actul a fost scris, ca și cel din 1679, în Costeni. Mai trebuie amintit că poiana deschisă de Nacul din Zbierăști era pe un teritoriu ce se compunea din două diviziuni: „partea pățiască” și „partea bășască” și avea o suprafață de „100 și 20 de prăjini de false”⁹⁰.

Proprietatea familiei Bantăș se va extinde și în continuare în Câmpul lui Dragoș. Astfel, în 20 martie 1691, „Ion sânu Triflanu, *vnuca* lui Larionu ot Durnești” vinde trei pământuri, la prețul de „trei lei bătuți [...] lui Mihăilache Bantăș clucerului și dumisale giupenesăi lui Andrieșu Bantăș clucer, Anghelușii, ot *selo* Grozești, den ținutul Bacăului, den Câmpii lui Dragoș, pe apa Dragovii”⁹¹. La vânzare au fost de față cinci martori din Durnești, Costeni și Grozești. Prezența martorilor din aceste sate s-ar putea explica prin aceea că părțile implicate erau din Durnești-vânzătorul, Grozești-cumpărătorul iar în Costeni se redacta actul.

În același an, 1691, în data de 20 septembrie, același Mihalache Bantăș clucer cumpăra de la Ion dărăbanul un loc de prisacă, „însă numai cât ține prisaca și casa”, „în hotarul Motocanilor, pe apa Cănde(a)scăi, împotriva Runcului, în pădure între(a)gă, anume unde au descălecat dumne(a)lui Bantăș”⁹². Prețul acestui loc de prisacă nu este menționat în zapis. Deși locul pus în discuție este precizat a fi „în hotarul Motocanilor”, faptul că intră în posesia familiei Bantăș, care își avea reședința în Grozești, așa cum precizează documentul anterior⁹³, determină includerea sa și în analiza evoluției proprietății din satul Grozești. Prisaca și casa, se subînțelege din text, au fost amenajate de către Mihalache Bantăș în pădure întregă, pe locul ce aparținea lui Ion dărăbanul. Așa, cel puțin, se poate explica precizarea că locul mai sus pomenit se afla „în pădure între(a)gă, anume unde au descălecat dumne(a)lui Bantăș”.

La 26 aprilie 1696 „Ghiorghii Pitau și Mariia, femeca mé, fata lui Vărvărici și Vărvării, nepoata Nichitii”, vând lui Andrieș și Mihăilachii, la fieciorii lui Dumitrașcu Bantăș”, „o poiană, la Văduriale, în hotarul Grozeștilor, în ținutul Bacăului, în Câmpolo (*sic* !) lui Dragoș, ci iasti poiana pe Dragova”, pentru 6 lei bătuți. Dintre martorii sunt nominalizați cinci oameni în frunte cu Ștefan Salom, pomenit în această calitate și în documentele anterioare. Pentru prima dată se dovedește că martorii erau neștiutori de carte, în zapis specificându-se că „pentru mai mari credință ne-am pus și degitili”⁹⁴. Ion Dornescul, împreună cu verii, fii ai lui Borce și ai lui Ion, dau și ei partea

⁸⁴ D.L.R., A. XVII-V, pr. 278, p. 207.

⁸⁵ N. Iorga, *Acte...Dragoș*, p. 143.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 144.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 143.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 145.

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ *Ibidem*, p. 146-147.

⁹² *Ibidem*, p. 147.

⁹³ *Ibidem*, p. 146-147. Este zapisul din 20 martie 1691.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 147.

lor din Grozești lui „Mihăilachi (Bantăș) vel șătrar pentru 11 lei”⁹⁵. Gligorașcu Zamă-N(e)agră vânduse „cruccerului Bantășu” partea sa din Grozești, șapte pământuri, din țarină. Zapisul pierzându-se, a fost nevoit feciorul lui Gligorașcu Zamă-N(e)agră, Ion, să dea un alt zapis la mâna clucerului Bantăș⁹⁶.

Aceluiași Mihalache Bantăș îi vinde trei pământuri „în hotarul Grozeștilor, în Câmpul lui Dragoș, pe apa Dragovii”, și „Ursul feciorul Bertii, nepoții lui Zamă-N(e)agră de vară primară”⁹⁷. La vânzare sunt patru martori. Aceste trei pământuri constituie ultima cumpărătură, ce poate fi surprinsă documentar până acum, făcută de către Mihalache Bantăș în Câmpul lui Dragoș, stăpânirea lui și a fratelui său Andriaș în această regiune atingând acum, se pare, maxima sa întindere. Urmașii săi direcți vor începe mai apoi să vândă din pământurile moștenite de la părinți.

Astfel, Ursachi, fiul lui Mihalache Bantăș, va vinde vărului său, Neculai Arapul, o moșie „ce este la Ținutul Bacăului, în Câmpii lui Dragoș, pe apa Dragovii [...] de la răzeșii de Grozești” și prisaca „ce este de la moșii noștri, între Vădurele”, pentru 110 lei. Vânzarea s-a făcut cu știrea fraților săi și după ce „am întreat pe toți răzeșii miei, care dintre dânșii or cumpăra, și ei n-au vrut neciunii să cumpere dentru dânșii”⁹⁸. Este semnificativ că frații și megieșii, în zapisul din 20 septembrie 1679 erau „boiari și oameni buni de prin pregiur”⁹⁹, pentru ca în documentul, nedatat, pus în discuție, la diferență de o generație doar, să fie denumiți răzeși. Documentul în cauză mai prezintă importanță și prin aceea că aduce încă un personaj în spița genealogică a familiei Bantăș, pe Ursachi. Fără îndoială, prisaca „ce este de la moșii noștri, pe apa Dragovii”, nu este alta decât prisaca a cărui loc a fost ales în 1623 lui Vasile Bantăș de către Cămărzan¹⁰⁰ iar moșia „în Grozești, ce este la ținutul Bacăului, în Câmpul lui Dragoș, pe apa Dragovii, de la răzeșii de Grozești”¹⁰¹, reprezintă o parte din cumpărăturile succesive făcute de către membrii familiei Bantăș, cumpărături ale căror zapise au fost discutate până acum. Din 1623, când i se alege locul de prisacă din pădure lui Vasile Bantăș, și până în momentul în care Ursachi Bantăș vinde prisaca pe apa Dragovei lui Neculai Arapul, proprietatea trece pe la toți membrii familiei. Mihalache și Andrieș Bantăș, fiii lui Dumitrașcu, sunt autorii celei mai importante acțiuni de cumpărare a pământului de pe apa Dragovei, de la aceste acțiuni ale lor putând fi controlate până acum opt zapise.

Un alt mare nucleu de proprietate în Câmpul lui Dragoș, tinde să și-l creeze Grigore Crupenschi. Cele mai multe cumpărături ale acestuia sunt tot în hotarul satului Grozești. Astfel, la 4 noiembrie 1750, „Andrei *sin* Constantin Velichi”, vinde lui „Gligori Crupensche vel medelnicer „toată partea tatălui său, Constantin Velichi, „din sat, din Grozești”¹⁰². Vânzarea este determinată de o datorie a lui Constantin Velichi, pe care fiul acestuia nu o poate plăti. Se ajunge la sus-numitul cumpărător după ce „am întreat pe toți frații mei și cumnații mei și pe răzeși, și nime n-au vrut să o cumperi”¹⁰³. La această vânzare au fost martori „mulți o(a)meni buni, răzeși și megieși”¹⁰⁴.

Simion Pichiul, împreună cu fratele său Iftimi, vând lui Grigori Crupenschi, biv vel medelnicer, partea lor „din sat, din Grozești, din Câmpii lui Dragoș, dintr-un bătrân a șasa parti, care ne este noă baștină de la moșii și de la părinții noștri [...] din tot locul, cu tot venitul și cu curături în păduri”, la vânzare fiind nominalizați doisprezece martori¹⁰⁵. Zapisul este scris de „preotul Pavăl ot Bețești”, sat ce – după cum s-a mai arătat – se află tot în Câmpul lui Dragoș. Importantă este menționarea curăturilor care indirect – indică o creștere a suprafeței cultivabile.

În rândurile precedente a fost adusă în discuție vânzarea moșiei din Grozești și a prisacii de la Vădurele de către Ursachi, feciorul lui Mihailachi Bantăș, vărului său, Neculai Arapul¹⁰⁶. Aceleași proprietăți din Grozești vor ajunge în posesia lui Grigore Crupenschi. Astfel, în 28 octombrie 1773, Constantin Arapu, împreună cu soția sa, Elcna, amanează „pân la Sfetii Gheorghii”, „Grozăștii i Vădurelile, împreună cu scrisorile numiților moșii”, pentru 120 lei „bani de argint”, la Grigori Crupenschi¹⁰⁷. Datoria va fi restituită și moșiile se vor întoarce

⁹⁵ *Ibidem*, p. 148.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 142.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 148.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 144-145.

¹⁰⁰ *D.I.R.*, A, XVII-V, nr. 278, p. 207.

¹⁰¹ N. Iorga, *Acte...Dragoș*, p. 148.

¹⁰² *Ibidem*, p. 149.

¹⁰³ *Ibidem*.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 148-149.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 148.

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 150.

la proprietarii lor. La 13 mai 1776 însă, Vasile Arapul vinde partea sa de moșie din „Câmpii lui Drag(o)ș, din hotar(ul) Grozeștilor, care se chiamă Vădurele”, a treia parte din moșia rămasă de la unchiul său Neculai Arapul, cumpăratură de la Ursachi Bantăș, pentru 90 de lei. Partea trebuia hotărnicită „dinspri alți răzăși”¹⁰⁸.

Proprietățile din Câmpul lui Dragoș, ale lui Grigore Crupenschi, vor cuprinde și părți din hotarul Motocanilor. În 1776, la 3 decembrie, preotul Ilie, cu neamul său, Ilie Hercul, Ilie Spulbăr cu neamul său, Vasile Braeș cu toți frații, Toader Merăuț cu frații, Lupul și Toderică Mirăuț, cu frații lor, vând moșia lor de „la Motocani, ce este în Câmpii lui Dragoș-vodă” într-unul din cei trei bătrâni, anume din bătrânul lui Scânteie, „dumisale păhărnicului Gligore Crupențu”¹⁰⁹. La 20 septembrie 1784 va fi cedat, tot lui Grigore Crupenschi, și restul bătrânului¹¹⁰.

Pe lângă aceste două încercări de formare a unor nuclee mai mari de proprietate funciară în satul Grozești s-au mai înregistrat și alte modificări ale structurii de proprietate, de o mai mică anvergură dar care reflectă, pe de o parte, scăderea suprafețelor deținute de fiecare individ sau familie de la o generație la alta și, pe de altă parte, ca o consecință a înmulțirii numărului proprietarilor, complicarea acțiunii de stabilire a părților ce le revin. Scăderea suprafețelor deținute de individ este reflectată și de scăderea prețului acestora. Ilustrative în acest sens sunt zapisele prezentate mai jos.

La 23 mai 1661 „Irimia s(ă)nă Drăgoiu din Grozăști” vinde „dintr-a noastră dreaptă ocină și moșie [...] ce iaste la Câmpul lui Dragoș” – un pământ în țarină, lui Hrisoscul „ce-au fost medelnicer, starostia ot Totruș, dreptu unu leu bătut bani gata”. În act, care este scris în Troțuș, sunt menționați cinci martori din Berești, Stănești, Căndești (sat din Câmpul lui Dragoș), Bețești (ca și Căndești) și Durnești¹¹¹.

Același personaj cumpără la 5 martie 1686 „patru pământuri: doă pământuri den Grozăști, de la mărul Giudelui, den partea pățască, și doă pământuri den Motocani, den partea șolcănască, carele sântu unul la Rogozu, unul la Strâmbele”, pentru patru lei. La vânzare participă, în calitate de martori, șase oameni, dintre care sunt indicați ca fiind din Căndești și Motocani doar doi¹¹².

Tot în hotarul Grozeștilor se află și partea lui Mihăilă, feciorul Cozonii, pe care o vinde lui Toader și lui Pătrașcu pentru „9 zloții bātuți de argint”. Această parte cuprindea „den țarină, de în fâne(a)ță, de seliștea satului, dentr’ apă, de păduri”. Tranzacția a fost încheiată în fața a șase martori care întăresc actul prin amprenta lor digitală¹¹³.

Divizarea în continuare a proprietăților din hotarul Grozeștilor este relevată de înscrierile de hotărnicire, cum este cel din 5 aprilie 1752 prin care Ioniță Rachîș vătaf adeverește alegerea părții de moșie din „satul Grozăștii, ce sunt la Ținutul Bacăului, în Câmpii lui Dragoș, ce s-au ivit lui Ghiorghe Salom și surori-sa Marii și Axăni Căprio(a) di pi moșul lor Salom doă funi(i) pol, hliza codrului curmezișu și la apă”¹¹⁴.

Același lucru îl surprinde în conținutul său și documentul din 12 septembrie 1783 prin care domnul poruncește starostelui de Putna să cerceteze neînțelegerea survenită între „Ioniță sãn Costantin Arapul ot vist(ierie)” și unchiul acestuia, Vasile Alevra, pe tema unor moșii moștenite, între care este menționată și aceea de la Grozești: „Și de va fi trebuință de hotărātu – scria Domnul – să rânduiește dum(neata) den mazilii acelu ținut pe cini vei so(c)oti ca să-și hotărască părțile numitului jăluitor”¹¹⁵.

După parcurgerea rezumativă a informației documentare privitoare la satul Grozești se pot desprinde următoarele concluzii:

Denumirea satului vine de la un Grozea, posibil să fie personajul de la care se trage neamul Grozescul, pomeniți în calitate de cumpărători și de vânzători de părți din sat. Satul este mult mai vechi decât data primei sale mențiuni documentare. Dovadă în acest sens stă numele consacrat la data atestării sale, rămas constant sub aceeași formă până în secolul al XVIII-lea, cât și faptul că la 1490 satul era deja divizat cel puțin în două părți. Divizarea satului va continua într-un ritm destul de alert. Această fărâmițare și îngustare a suprafețelor deținute de proprietari va determina și mutații în *status*-ul lor social, aceasta fiind reflectată de modificarea calității de boier în cea de răzeș la o diferență de doar o generație. Încercările de constituire a unor nuclee mai mari de

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 148.

¹¹⁰ Însemnare ulterioară pe documentul din 1746 decembrie
3. *Ibidem*.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 143-144.

¹¹² *Ibidem*, p. 145.

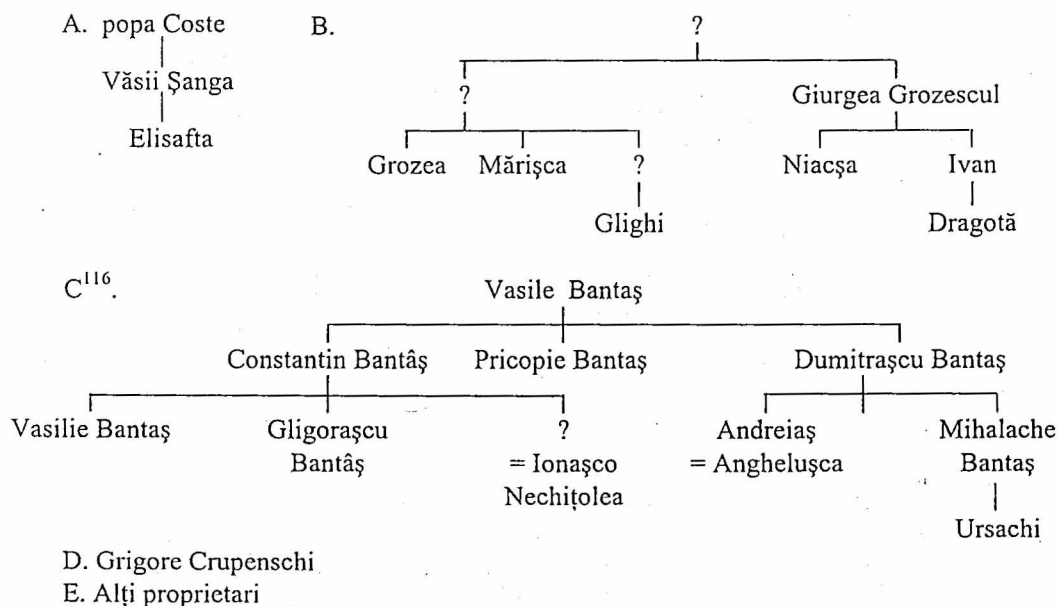
¹¹³ *Ibidem*, p. 141-142.

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 149-150.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 150-151.

proprietate, prin cumpărări succesive de părți de moșie, vor fi contracarate parțial prin exercitarea dreptului de *protimis*, drept ce acționează și în cazul încercării de înstrăinare, prin vinderea către indivizi din afara comunității, a unor părți de moșie. Dacă se iau în considerație acțiunile de implicare ale unor oameni din alte sate din Câmpul lui Dragoș în tranzacțiile și hotărnicile din cadrul moșiei satului Grozești, fie în calitate de simpli martori, fie în calitate de hotarnici, ca și faptul că aceștia sunt de multe ori proprietari în hotarul satului Grozești, nu se poate nega posibilitatea ca, inițial, satul să fi făcut parte dintr-o unitate de proprietate mai cuprinzătoare.

Dintre proprietarii cunoscuți a fi deținuți părți din hotarul satului Grozești se disting următorii:

În primul document în care este atestat satul, apare „uricul bunicului Elisaftei, popa Coste”, expresie care sugerează existența unui document, pierdut ulterior, probabil de la Alexandru cel Bun.

10. *Mastacăn* „în Câmpul lui Dragoș”. Satul este atestat în uricul din 5 iunie 1475 prin care Ștefan cel Mare întărea cumpărătura făcută de Micul Șoșa de la Măgdălina, fiica lui Ilea Ureache, și anume „a treia parte de sat din Măsteacăru, în Câmpul lui Dragoș, și o poiană de fânaț, anume Poiana Lungă”. Toate acestea au fost prețuite la 100 de zloți tătărești. Hotarul pentru această a treia parte de sat avea să fie „pe unde au hotărnicit Iachim și cu Borilă și cu megieșii”¹¹⁷. Satul, se subînțelege din document, era mult mai vechi. Lui Ilea Ureache i se cuvenea doar a treia parte din sat, prin urmare, satul coboară ca vechime cu cel puțin o generație față de Ilea Ureache. Până la o dată anterioară, dar apropiată vânzării, această a treia parte nu fusese desprinsă din unitatea pe care o constituise inițial satul, dovadă în acest sens stând precizarea hotărniciei făcută de Iachim și Borilă împreună cu megieșii. Borilă, hotarnicul, trebuie să fie din neamul celor ce mai stăpâneau încă la 1475 satele întărite la 1419 lui Dragomir și Ioanăș, sate ce se aflau tot în Câmpul lui Dragoș.

Al doilea document, în ordine cronologică, ce se referă la Mastacăn, datează din 23 iunie 1579. Prin acest act, Petru voievod întărește lui Isac, fiul lui Trif, „a patra parte din sat din Măstăcani și din Poiana Rotundă ce este asemenea în Câmpul lui Dragoș, pe care au cumpărat-o de la Vasile diac, pentru optzeci zloți tătărești, din uric de cumpărătură ce a avut Vasilie diac de la Alexandru voievod”¹¹⁸. Această a patra parte din sat datează ca

¹¹⁶ Se impune a fi corectată și completată și informația dată de către N. Stoicescu în *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec. XIV-XVII*, București, 1971, privitoare la Bantâș Constantin (în *lucr.cit.*, p. 342, sub voce) care a avut nu unul, ci doi fii, Vasile și Gligorașcu și o fiică, care era căsătorită cu Ionașcu Nechițolea (cf. doc. din 1679 sep(tembrie) 20, la N. Iorga *Acte...Dragoș*, p. 144-145). De asemenea, Andreiaș și Mihalachi nu sunt fii lui Pricopie ci ai

celui de-al treilea fiu al lui Vasile Bantâș – frate cu Constantin Bantâș –, Dumitrașcu Bantâș (cf. aceluiași document). Dumitru B(antâș) deci, tatăl lui Bantâș Mihai (Stoicescu, op.cit., p. 343 sub voce) nu era fiul lui Nicoară Bantâș, așa cum este arătat în *Dicționar...*, ci al lui Vasile Bantâș, așa cum apare în spîta genealogică din lucrarea de față.

¹¹⁷ *D.R.H.*, A, II, nr. 203, p. 308-309.

¹¹⁸ *D.I.R.*, A, XVI-III, nr. 146, p. 116.

diviziune cel puțin din timpul lui Alexandru Lăpușeanu, când a fost cumpărată de către Vasilie diac. Dar dacă satul era, încă din 1475, împărțit în trei părți, este posibil ca „a patra parte de sat” din uricul pus acum în discuție să fie și „a patra parte din a treia parte” sau „a patra parte din două treimi de sat”, atât cât mai rămăsese în urma desprinderii unei a treia părți ce fusese cumpărată de Micul Șoșa, și aceasta în ciuda prețului de optzeci de zloți care, comparat cu prețul celei de a treia părți vândută în 1475, se pare a fi echivalentul unui sfert din întregul sat. Se mai cuvine a fi remarcat că și Poiana Rotundă apare divizată.

Prin zăpisiul din 1 septembrie 1626 „Anna și Ileana, fetele Candachiei, și Ioanăș, nepoții lui Isaiu Plantos”, vând partea lor de ocină „din Măstacăn, din partea Neguleștilor dzece pământuri” și partea ce li se va cuveni lor din vatra satului și din codru și din fânaț. Toate acestea au fost date vornicului Lupu Hăbășescul pentru zece galbeni. Se poate observa lesne că moșia satului Măstacăn ajunsese deja la o mare fărâmițare. Se mai cuvine a fi menționat că tranzacția a fost perfectată în fața lui „Maftieu vătămanul din Măstacănu”¹¹⁹. Partea Neguleștilor, din care se specifică a fi ocina vândută, duce cu gândul la satul contemporan Negulești, aflat pe valea pârâului lapa. Este posibil ca acest sat să se fi desprins ulterior din Măstacăn, dată fiind atât învecinarea lor cât și inexistența unui sat cu această denumire în regiune până la 1625¹²⁰ (v. și harta din partea I a studiului publicat în *ArhMold*, XVII/1994, p. 278).

Ambele părți din Mastacăn care au fost discutate până acum se regăsesc, alături de „a treia parte din Măstacăni a șasea parte” în zăpisiul dat de pârălabii de Bacău lui „Puiu, ficiorul lui Isac din Măstacăn” pentru ca „să mi se împreso(a)re moșiile”, deoarece zăpisele tatălui său au fost arse „și dzicea că le-au arsu întru pungă de scăpărători”¹²¹. Este prima atestare a unei încercări de concentrare a părților de moșie din satul Mastacăn în mâinile unui singur proprietar, prin acțiuni succesive de cumpărare. De asemenea, este menționată o „a treia parte [...] a șasea parte”, mențiune ce pune în evidență procesul continuu de divizare a unității de proprietate ce existase inițial. Partea Micului Șoșa, vândută de nepoții acestuia lui Isac, tatăl lui Puiu, era acum „giumătate de sat de Măstacăni”, fapt ce presupune că Micul Șoșa să mai fi cumpărat cel puțin o parte de ocină. Întreaga jumătate se numea Nemișii, față de a patra parte care se numea Negulești¹²².

„O parte de ocină din satul Măstacănu, peste Bistrița, ce se va alege partea lui Hricicanul, cu loc de moară la pârâul satului și cu loc de prisacă, ce este în ținutul Bacăului” erau întărite, printre altele, de către Alexandru Iliș voievod, la 2 noiembrie 1632, lui Dumitru Buhuș logofăt al treilea¹²³. Deja, la această dată, nu se mai cunoștea a câta parte din sat reprezenta diviziunea respectivă. După această dată, satul apare menționat doar ca așezare din care proveneau diferiți martori.

Pe baza informației documentare analizate se pot desprinde câteva idei privitoare la evoluția proprietății din satul Măstacăn. Dată fiind amplasarea sa la o altitudine de sub 300 m și pe cursul unui pârâu, numele său poate fi legat de cel al arborelui mesteacăn. La 1475, anul primei atestări documentare, satul era deja divizat în trei părți. Existența sa ca întreg aflat sub un singur proprietar trebuie pusă pe seama cel puțin a unei generații mai înainte. Valoarea satului, în raport cu altele din Câmpul lui Dragoș, era mai redusă – circa 300 de zloți – la un loc cu celelalte terenuri aferente. Nu se poate avansa, argumentat, ipoteza că satul a putut face parte inițial dintr-o unitate de proprietate mai mare, dacă se exclude faptul că făcea parte din Câmpul lui Dragoș, regiune pe care însăși toponimul o recomandă a fi fost cândva o unitate. Satul parcurge aceeași cale, specifică pentru majoritatea proprietăților din Câmpul lui Dragoș, de divizare continuă. Încercarea de concentrare a proprietății, de către tatăl lui Puiu, se pare că nu a dat rezultate.

¹¹⁹ D.R.H., A, XIX, nr. 114, p. 136-137.

¹²⁰ Cf. Alex. Gonța, *D.I.R., A, veacurile XIV-XVII. Indicele numelor de locuri*, București, 1990, s.v.

¹²¹ D.R.H., A, XIX, nr. 367, p. 511-512.

¹²² *Ibidem*.

¹²³ *Ibidem*, XXI, nr. 234, p. 289-292.

Există mai multe rânduri de proprietari care își transferă prin vânzare părțile de sat:

A. Ilea Ureache
|
Mădălina

B. Micul Șoșa
|
?
|
?

C. Trif
|
Isac
|
Puiu

D. Isaiu Plantos
|
Candachia | ?
| | |
Ana Ileana Ioanăș

E. Lupu Hăbășescul

F. Dumitru Buhuș

G. Vasilie Diac

11. *Motocani*, „în Câmpul lui Dragoș”. În zăpisiul din 3 aprilie 1645, prin care se consfințește vânzarea prisăcii de la Grozești de către Procopie fratelui său Constantin Bantăș, apare în calitate de martor popa Ștefan ot Motocani¹²⁴. Aceasta este prima mențiune documentară a satului. Faptul că în sat exista un preot, presupune și existența unei biserici, ceea ce constituie un indiciu minim că satul a fost întemeiat mai devreme.

La 5 martie 1686 Iftimie, feciorul Ciurtei, nepotul lui Ion Blașcăi, vinde ocina sa „dumisale Hristoscului ce-au fost postelnic mare, drept patru lei”. Ocina era compusă din „patru pământuri”: două la Grozești – în legătură cu care zăpisiul a fost deja discutat – și două „den Motocani, den partea șolcânească, carele sunt unul la Rogozu, unul în Strâmbele”. Între martori apare și „Pătrașco den Motocani”¹²⁵. Diviziunea satului în părți și în pământuri duce la concluzia că satul era mult mai vechi, avându-se în vedere și modul în care evoluează spre aceste forme de divizare celelalte sate din Câmpul lui Dragoș care sunt mult mai vechi ca atestare documentară. În zăpisi, pe lângă Motocani, mai sunt menționate Grozești – din ale cărui pământuri două fac obiectivul vânzării ce prilejuiește înscrisul – și Căndești – din care este menținut ca martor Ștefan Xalom [Salom], ambele din Câmpul lui Dragoș.

Zăpisiul lui Ion Dărăbanul, din 20 septembrie 1691, prin care acesta arată vânzarea unui loc de prisacă „în hotarul Motocanilor, pe apa Cănde(a)scăi, împotriva Runcului, în pădure între(a)gă”, lui Mihalache Bantăș clucer¹²⁶, a fost discutat anterior, în subcapitolul privitor la satul Grozești, din rațiuni care s-au arătat la momentul potrivit. Rămân a fi reținute apa Căndească și „împotriva Runcului”, ca elemente toponimice care pot ajuta la localizarea satului.

Ion, feciorul lui Gligorașcu Zamă-Neagră, în zăpisiul pe care l-a dat la mâna clucerului Mihalache Bantăș, pentru vânzarea făcută de tatăl său clucerului, preciză: „Iaru mie cutu nu me agiunge dinu Grozăști să aibu a plini dinu Motocanu”¹²⁷, precizare ce relevă încă odată stăpânirea unor persoane în mai multe sate din Câmpul lui Dragoș, dovadă a legăturilor multiple și variate ce existau între locuitorii din regiunea acoperită de toponimul pus în discuție.

În contextul analizei întreprinse asupra fenomenului de evoluție a proprietății în satul Grozești, s-a accentuat asupra încercării de constituire a unui nucleu puternic în această regiune a boierului Grigore Crupenschi, discutându-se și zăpisiul din 3 decembrie 1746 prin care mai mulți indivizi își vând părțile lor din Motocani mai sus amintitului boier¹²⁸. Același zăpisi preciză că, la acea dată, satul Motocani „îmblă în trei bătrâni”.

La 5 aprilie 1752, Ioniță Rachiș vătaf alegea, pe lângă părțile din Grozești, și „parte(a) de moșie în satul Motocani, ci sunt la Ținutul Bacăului, în Câmpii lui Dragoș, pe apa Dragovei, ci au avut de baștină Gheorghii Salom cu frații săi, i Axenie Căprioaroi cu frații ei, i Ghermăneș(i), trii pământuri pol loc, de țarină [...] și 12 pași săliște, așijdere și în păduri, în poeni, în săcături într-apă și în tot locul”¹²⁹. Acest act este ilustrativ nu numai pentru procesul continuu de fărâmițare a unității inițiale a satului, dar și pentru faptul că reflectă efortul de extindere a suprafețelor cultivate prin secături.

În concluzie, se poate spune că satul își are numele de la antroponimul Motoc și că vechimea sa este indiscutabil mai mare decât prima sa atestare documentară. Satul este supus aceluiași proces de continuă divizare

¹²⁴ N. Iorga, *Acte... Dragoș*, p. 143.

¹²⁵ *Ibidem*, p. 145.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 147.

¹²⁷ *Ibidem*, p. 142.

¹²⁸ *Ibidem*, p. 148.

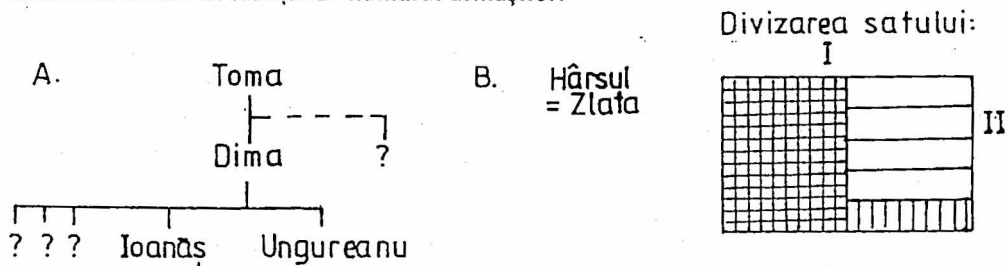
¹²⁹ *Ibidem*, p. 149.

ca și alte sate din Câmpul lui Dragoș. Este posibil să fie desprins de satul Grozești, având în vedere strânsele legături ce sunt sugerate de informația documentară ce va fi existat. Dată fiind informația târzie, nu poate fi desprinsă nici o idee care să contribuie în mod substanțial la apropierea de obiectivele acestei lucrări.

12. *Muncelul*, „la Câmpul lui Dragoș”. Iliș voievod, prin uricul din 6 martie 1548, întărea lui Hârsu și femeii sale Zlata” două părți din cinci părți din jumătate din satul care este la Câmpul lui Dragoș, anume Muncelul”, pe care Hârsul le cumpărase de la Ioanăș și Ungureanul, copiii Dinei, fiica lui Toma, pentru două sute și douăzeci de zloți tătărași¹³⁰. Valoarea totală a satului poate fi estimată, pornind de la prețul celor 2/10 din sat, la peste 1000 de zloți, valoare asemănătoare cu și a altor sate din Câmpul lui Dragoș. De la întemeierea sa și până în momentul vânzării, moșia satului suferise două împărțiri succesive: o dată în două, iar a doua – a cel puțin o jumătate de sat – în cinci părți, etape care ar corespunde celor două generații care urmează lui Toma, beneficiarul uricului de la Iliș și Ștefan voievozi, uric amintit în actul discutat¹³¹. Prin urmare, deși este atestat atât de târziu, satul datează cel puțin din prima jumătate a secolului al XV-lea. Aceiași tranzacție constituie și subiectul uricului din 6 mai 1552 dat de Ștefan voievod¹³². Textul urmează aproape cuvânt cu cuvânt pe cel al actului din 1548. Motivul eliberării acestui al doilea document trebuie să fi fost o neînțelegere ivită în neamul celor ce vânduseră, deoarece la sfârșit se precizează că „altul să nu se amestece înaintea acestei cărți”¹³³. Acestea sunt singurele documente referitoare la satul Muncel. „O bucată de poiană ce se cheamă Muncel” este pomenită în actul din 16 iunie 1634 ca fiind cumpărată de Ursu diac din Vârtop, sat aflat în afara Câmpului lui Dragoș, de la „G(h)iorghiță din Borlești”¹³⁴.

Se cuvin a fi remarcate câteva trăsături de ordin general ale satului Muncelul. Satul datează din prima jumătate a secolului al XV-lea, cel puțin. Este unul din satele cele mai valoroase din Câmpul lui Dragoș, putând fi estimat, la jumătatea secolului al XVI-lea, la peste 1000 de zloți. Este supus aceluiași proces de divizare, întâlnit în majoritatea satelor din Câmpul lui Dragoș care nu intraseră în proprietatea mănăstirească.

Următorii stăpâni își transmit proprietatea din generație în generație și, probabil, odată cu transferul prin moștenire, aceasta se divide în funcție de numărul urmașilor:

Privitor la Muncelul a mai existat un uric de la Ilie și Ștefan voievozi care s-a pierdut ulterior.

13. *Pașcani*, „în Câmpul lui Dragoș, pe Nechid”. Satul este menționat prima dată în uricul de la Alexandru cel Bun, din 1419, prin care se întăreau lui Dragomir și Ioanăș satele „unde este casa lor”, Dragoteștii și Pașcanii¹³⁵. Documentul în cauză a fost analizat pe larg în cadrul subcapitolului privitor la satul Borlești. Se cuvine a fi reținut faptul că satul în discuție este unul dintre cele mai vechi sate din Câmpul lui Dragoș, care făcea parte dintr-o unitate de proprietate mai mare.

Nemul Borileștilor, va vinde satul lui Trifo Gâlcă, de la nepoții căruia – Fătul, Ioan, Toader, Dragoș, Petre, Marina și Drăgăline, fiii lui Mircea – va fi cumpărat de către Dolga pentru 200 de zloți tătărași. Această din urmă tranzacție va fi întărită de Ștefan cel Mare prin actul din 25 ianuarie 1480. Satul este localizat aici, „pe Bistrița, în Câmpul lui Dragoș”¹³⁶. Vânzarea de către Borilești a satului Pașcani care nu se poate preciza când a avut loc – oricum, înainte de 25 ianuarie 1480 – anticipează acțiunea Mărinii Lolca, fiica lui Ioanăș Borileanu, prin care se va lichida proprietatea familiei sale din Câmpul lui Dragoș¹³⁷.

Ulterior, satul va ajunge în stăpânirea lui Sima vistier, care îl va pierde în hielenie. Ajunși astfel în proprietatea domnească, Pașcanii vor fi făcuți danie mănăstirii Tazlău, de către Petru Rareș¹³⁸, ajungând astfel

¹³⁰ D.I.R., A, XVI-I, nr. 503, p. 562-563.

¹³¹ *Ibidem*.

¹³² *Ibidem*, XVI-II, nr. 28, p. 30-31.

¹³³ *Ibidem*.

¹³⁴ D.R.H., A, XXII, nr. 195, p. 222.

¹³⁵ *Ibidem*, I, nr. 45, p. 64-65.

¹³⁶ *Ibidem*, II, nr. 223, p. 340.

¹³⁷ *Ibidem*, nr. 233, p. 355-357.

¹³⁸ D.I.R., A, XVI-I, nr. 202, p. 228-230.

din nou, sub un singur stăpân, laolaltă cu Borlești și Dragotești, intrați mai devreme în posesia mănăstirii respective¹³⁹.

Satul va fi întărit mănăstirii Tazlău, la 5 august 1569, ca urmare a acțiunilor de revendicare a lui de către neamurile lui Sima. Așa se poate justifica formula „nimeni altul să nu se amestici, piste carte(a) noastră”¹⁴⁰. Acest lucru este confirmat și de actul din 28 mai 1575 prin care, în urma judecării domnești asupra conflictului dintre urmașii lui Sima vistier și mănăstire, satul este din nou întărit mănăstirii Tazlău. Din nou se face precizarea „și altul să nu se amestici”¹⁴¹.

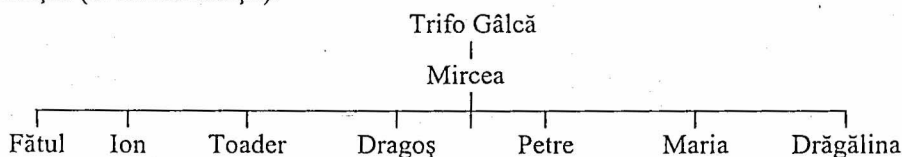
Dacă satul a intrat în întregime în proprietatea mănăstirii Tazlău, *seliștea* Pășcanii, „pe Bistrița”, a fost cumpărată „de la Orăș și de la fâmeia lui Neacșa, și de feciorii lui Gligorcea și Mătiiaș, nepot Neacșii și Mărenii celor bătrâne” pentru „200 de taleri, bani buni”, de către marele logofăt Dumitrașco Ștefan¹⁴².

Din informația privitoare la satul Pașcani rezultă următoarele: satul își poate avea denumirea de la un Pașcu/Pașca. Este unul din cele mai vechi sate din Câmpul lui Dragoș, făcând parte din gruparea de sate a Borăleștilor. În ciuda vânzărilor și schimbărilor repetate de proprietari, ca și faptului că s-a aflat în posesia a mai mulți proprietari concomitent, satul a rămas întreg.

Proprietarii acestui sat se pot grupa astfel:

A. Borileștii (v. satul Borlești).

B.

C. Dolga

D. Sima vistier

E. Mănăstirea Tazlău

14. *Rediu*. Privitor la acest sat, nu au intrat sub control documente de proprietate. O serie întregă de zapise, însă, privitoare la proprietăți din Câmpul lui Dragoș, pomenesc martori din acest sat. Astfel „Cămărzan den Câmpul lui Dragoș din sat din Rediu” alege, în calitate de reprezentant al domniei, locul de prisacă a lui Vasilie Bantăș în hotarul Grozeștilor¹⁴³; în 1634 același Cămărzan, împreună cu „popa Ion den Read”, depune mărturie în diferendul dintre mănăstirea Bisericanii și Zaharia Dzamă, privitor la o parte de ocină din Căndești cumpărată de călugării de la mai sus-pomenita mănăstire¹⁴⁴; diaconul „Tofan ot Read” este pomenit la 3 aprilie 1645¹⁴⁵, iar în zăpisele din 10 martie 1663 apare ca martor „Ion ficiorul popei lui Macsinu de Redu”¹⁴⁶; în aceeași calitate apare la 20 septembrie 1679 „popa Dumitru ot Riadiu”¹⁴⁷.

Prin urmare, satul exista și participa activ, prin reprezentanții săi, la viața celorlalte sate din Câmpul lui Dragoș.

15. *Satul lui Parcea*, este pomenit în uricul lui Ilie voievod, dat lui Petru Ungureanu, la 24 iulie 1436, alături de „unde a fost curtea lui Netedul [...] și Blăgești, unde..., și poiana unde este fânul lor și Bolăcești, amândouă judeciile”¹⁴⁸, constituind împreună cu acestea o unitate de proprietate.

Satul nu mai este pomenit ulterior și este greu de precizat dacă își schimbă denumirea sau dispăre.

16. *Satul de pe Nechid*, întărit la 4 iunie 1519, împreună cu „o mănăstire ce se chiamă mănăstirea Sfântului Nicolai, unde a fost Huba [...] și cu moara și seliștea de la Nechid și cu hotarul vechi”, care fuseseră cumpărate de la mănăstirea Bistrița de către Ștefan cel Mare, dintr-un privilegiu mai vechi de la Alexandru cel Bun¹⁴⁹, are, cu toată vechimea sa, numai mențiunea prezentată mai sus. După cele două documente menționate – care s-au pierdut – și după celelalte componente – seliștea, moara, mănăstirea – satul este cu siguranță din secolul al XIV-lea.

¹³⁹ D.R.H., A, II, nr. 233, p. 355-357.

¹⁴⁰ D.I.R., A, XVI-II, nr. 219, p. 209.

¹⁴¹ *Ibidem*, XVI-III, nr. 69, p. 53.

¹⁴² D.R.H., A, XIX, nr. 186, p. 245.

¹⁴³ D.I.R., A, XVII-V, nr. 278, p. 207.

¹⁴⁴ D.R.H., A, XXII, nr. 176, p. 196-197.

¹⁴⁵ N. Iorga, *Acte...Dragoș*, p. 143.

¹⁴⁶ *Ibidem*, p. 144.

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 145.

¹⁴⁸ D.R.H., A, I, nr. 159, p. 220-222.

¹⁴⁹ D.I.R., A, XVI-I, nr. 130, p. 142.

17. *Urșești*, „pe Nechid, la Dragoș Câmpul”. Satul a fost cumpărat în 1481 de către Ștefan cel Mare de la Ana Nimăiasă și Ivan, pentru 200 de zloți tătărești, și făcut danie mănăstirii Tazlău¹⁵⁰.

Prin documentul din 4 iunie 1519 acest sat era întărit, împreună cu celelalte proprietăți pe care le deținea în Câmpul lui Dragoș și în alte regiuni, aceleași mănăstiri. Donator apare un Ursu, dintr-un uric de la Ștefan cel Mare¹⁵¹. Având în vedere forma superioară în care s-a păstrat acest din urmă act – copie slavă din secolul al XIX-lea¹⁵² – față de cea a documentului din 1481 – rezumat¹⁵³, se poate spune că actul din 1519 arată pe adevăratul donator, care cumpărase satul de la Ana Nimăiasă și de la Ivan, iar Ștefan cel Mare este doar domnul care a întărit tranzacția.

Alte elemente privitoare la acest sat nu se mai pot preciza, dată fiind precaritatea informației documentare.

18. *Satul lui Oană Grama*, „la Câmpul lui Dragoș, pe Nechid, două judecii, unde a fost jude Draganici și unde a fost jude Dâmba”, era întărit în această formulă, împreună cu „Poiana de la Pârâu, unde este biserica, și jumătate din Poiana Lungă și, la vârful dealului Runcușorul și moara care este la Nechid”, la 5 septembrie 1458, lui Oană Grama¹⁵⁴. Important este punctul „la vârful dealului Runcușorul” care poate constitui un punct de reper în localizarea și stabilirea hotarelor satului. Este singura mențiune în această formulă, ceea ce face dificilă datarea sa.

19. „*Unde a fost curtea lui Netedul*”, făcea parte din grupul de sate întărit de Ilie voievod, la 24 iulie 1436, lui Petru Ungureanu¹⁵⁵. Formularea care denumește satul poate să constituie un argument pentru vechimea sa care coboară cu cel puțin o generație mai devreme de data la care este pomenit.

*

Analizând evoluția proprietății se ajunge la concluzia că aceasta, pe parcursul timpului, suferă, în marea ei majoritate, un proces de fărâmițare continuă, părțile aflate în stăpânirea unui singur individ sau a unei familii devenind din ce în ce mai mici. Această fărâmițare are loc – în cazul dat – numai pe baza împărțirii moștenirii între descendenți. Paralel cu aceasta, pe măsură ce puterea economică a proprietarilor scade, ca urmare a suprafețelor reduse ce le au în posesie, crește sensibil numărul vânzărilor.

Nucleele mari de proprietate ce se încearcă a se constitui, începând cu secolul al XVII-lea, sunt rezultatul unui proces continuu de cumpărare a unor părți din aceeași moșie. Acestea nu vor mai reuși însă niciodată să cuprindă în întregime un sat (cazurile Bantăș și Crupenschi). Principala piedică în realizarea unui astfel de deziderat este, se pare, exercitarea dreptului de *protimisis*.

Excepție de la calea de evoluție descrisă, de divizare continuă, o fac satele care au intrat încă din momentul în care erau întregi în proprietate mănăstirească.

Având în vedere că proprietatea ajunge să se dividă – pe segmentul temporal ce poate fi controlat documentar – de la grupările de 2-3 sate, în primele documente privitoare la Câmpul lui Dragoș, până la 32 – a parte de sat și chiar mai mult (doar bucăți de ocină sau „pământuri”), precum și faptul că la momentul emiterii primului document (1419) se vorbea deja de desprinderea dintr-un trup mai mare a trei sate, se poate admite posibilitatea ca acest proces continuu și unidirecțional să fie început prin divizarea unei unități teritoriale inițiale reflectată de toponimul pus în discuție și de unitatea geografică a regiunii pe care o definește.

Caracteristicile generale în care evoluează proprietatea din Câmpul lui Dragoș, sunt asemănătoare cu cele ale altor microregiuni ce sunt demult calificate ca reprezentând numele unor vechi formațiuni prestatale, cum sunt Câmpulungul sau Vrancea. Nu lipsită de importanță este absența proprietății domnești care nu poate sugera decât o origine a stăpânilor de aici anterioară includerii regiunii în limitele satului moldovenesc. De altfel, apropieri între Câmpul lui Dragoș și regiuni ca cele mai sus amintite s-au mai făcut în istoriografie, după cum se poate vedea din primul capitol al lucrării de față.

IV. ORIGINEA ȘI SEMNIFICAȚIA TOPONIMULUI „CÂMPUL LUI DRAGOȘ”. Dintre problemele la care se caută o explicație prin această lucrare, cea mai importantă rămâne, fără îndoială, cea a originii numelui. După cum s-a arătat, în istoriografie au fost emise până acum mai multe ipoteze, susținute sau nu de argumente

¹⁵⁰ D.R.H., A, II, nr. 254, p. 357-358.

¹⁵¹ D.I.R., A, XVI-1, nr. 130, p. 142.

¹⁵² *Ibidem*, Descrierea arheografică.

¹⁵³ D.R.H., A, II, nr. 234, p. 358, descrierea arheografică.

¹⁵⁴ *Ibidem*, nr. 76, p. 110-111.

¹⁵⁵ *Ibidem*, I, nr. 159, p. 220-222.

mai mult sau mai puțin suficiente și convingătoare. Pentru a găsi un răspuns la întrebarea „Cine este Dragoș cel ce a dat numele Câmpului ?” este necesară analiza, pe cât posibil, a tuturor surselor de informație. Trebuie precizat de la început că toponime asemănătoare, „Câmpuri”, se întâlnesc într-un număr destul de mare în întreg spațiul moldovenesc și românesc. Acest lucru a fost de altfel sesizat în istoriografie. În Moldova, în secolele XIV-XV, contemporane deci cu primele menționări ale toponimului pus în discuție, sunt atestate mai multe „câmpuri”. Astfel, în 1392, apare „valul care este de-a curmezișul Câmpului” (валъ кто попепекъ Поля)¹⁵⁶ localizat în zona satului Vârful Câmpului, județul Botoșani¹⁵⁷. În anul 1414 este atestat „Câmpul de la Vlad” (Поля шт(ъ) Влада)¹⁵⁸ localizat lângă David, comuna Boțești, județul Neamț¹⁵⁹. De asemenea, „Câmpul Perilor” (Грушво Поле) este pomenit într-un document din 1488¹⁶⁰ și localizat în comuna Păstrăveni, județul Neamț¹⁶¹. Și în documentele din secolele următoare continuă să apară „câmpuri” ca toponime. În secolul al XVI-lea sunt atestate „Câmpul Ocolului”¹⁶², din jos de Covurlui, județul Galați¹⁶³ și „Câmpul Popei”¹⁶⁴, identificat în hotarul satului Cucuiur, raionul Storojineț, regiunea Cernăuți¹⁶⁵ iar în secolul al XVII-lea „Câmpul Dumei”¹⁶⁶ – în Țolici, județul Neamț¹⁶⁷ și satul Câmpuri¹⁶⁸ – pe Șușița, județul Vrancea¹⁶⁹. În *Marele Dicționar Geografic al României* sunt semnalate, în județul Neamț, Dealul Câmpului lui Covrig și Dealul Câmpului lui Albeață¹⁷⁰. În Maramureș exista „Câmpul Mănăstirii”¹⁷¹, iar în sud-vestul Transilvaniei este atestat la 1493, „Câmpul lui Neag”¹⁷², aceasta din urmă, se pare, fiind mult mai vechi și este important de reținut ca formă, fiind asemănătoare cu toponimul pus în discuție în lucrarea de față. Nu lipsite de importanță sunt și Câmpurile, care sunt atestate în toate regiunile cu veche locuire românească¹⁷³.

În ceea ce privește „Câmpul lui Dragoș” el apare menționat prima dată în documentul din 8 aprilie 1419, cunoscut deja, prin care Alexandru cel Bun întărea lui Dragomir și Ioanăș, fiii lui Ștefan al lui Borălă, trei sate în această regiune (три село на Поле Драгошево)¹⁷⁴. Diversitatea sintagmelor toponimice, în care este inclusă noțiunea „Câmp”, necesită o abordare aparte. Categoria care interesează pentru subiectul în discuție, este aceea a sintagmelor care reflectă o *relație de posesie*, din care fac parte toponimele: Câmpul Popei, Câmpul Dumei, Câmpul lui Covrig, Câmpul lui Albeață, Câmpul Mănăstirii, Câmpul lui Neag, Câmpul lui Dragoș și – într-o accepțiune aparte – Câmpul Perilor.

Formulele, într-un sens simplu, dar accesibil, desemnează proprietatea funciară a unui individ. Ca suprafețe, sugerate și de localizări, majoritatea locurilor desemnate astfel se încadrează într-o atare definiție. Câmpul lui Dragoș face excepție însă, suprafața regiunii care este denumită așa fiind cu mult mai mare. Totuși, dată fiind identitatea formulei cu a toponimelor menționate anterior, trebuie acceptată aceeași definiție, de stăpânire a unui personaj numit Dragoș asupra regiunii respective, de existență la un moment dat a unei singure unități deasupra căreia acționa jurisdicția unui personaj.

S-a arătat în paginile precedente că în istoriografie domină opinia conform căreia toponimul analizat în rândurile de față este în legătură cu numele lui Dragoș Descălecătorul și că alături de aceasta există și alte păreri, susținute de argumentele care au fost arătate în prima parte a acestui studiu.

¹⁵⁶ D.R.H., A, I, nr. 2, p. 3.

¹⁵⁷ Cf. *Ibidem*, Indice de nume, p. 446 (sub voce).

¹⁵⁸ *Ibidem*, nr. 38, p. 53-54.

¹⁵⁹ Cf. *Ibidem*, Indice de nume, p. 446 (sub voce). La Gonța, *Indicele...*, p. 54 (sub voce) este localizat în Davideni, com. Văleni, jud. Neamț.

¹⁶⁰ D.R.H., A, III, nr. 42, p. 77 și 80.

¹⁶¹ Cf. *Ibidem*, Indice de nume, p. 573 (sub voce).

¹⁶² D.I.R., A, XVI-I, nr. 243, p. 277.

¹⁶³ Cf. Al. Gonța, *Indicele...*, p. 54 (sub voce).

¹⁶⁴ D.I.R., A, XVI-III, nr. 63, p. 48.

¹⁶⁵ Cf. Al. Gonța, *Indicele...*, p. 54 (sub voce).

¹⁶⁶ D.I.R., A, XVII-III, nr. 127, p. 78.

¹⁶⁷ Cf. Al. Gonța, *Indicele...*, p. 54 (sub voce).

¹⁶⁸ D.I.R., A, XVII-III, nr. 275, p. 178.

¹⁶⁹ Cf. Al. Gonța, *Indicele...*, p. 54 (sub voce).

¹⁷⁰ *Marele dicționar geografic al României*, vol. II, p. 482 (sub voce).

¹⁷¹ R. Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, București, 1970, p. 217.

¹⁷² Idem, *La începuturile evului mediu românesc. Țara Hașegului*, București, 1988, p. 92.

¹⁷³ În Țara Românească orașul Câmpulung a adăpostit de la mijlocul secolului al XIV-lea o curte domnească (cf. Gh. I. Cantacuzino, *Cetăți medievale din Țara Românească (secolele XIII-XVI)*, București, 1981, p. 160. În Maramureș sunt atestate două localități cu acest nume – Câmpulung la Tisa și Câmpulung pe Bârjava –, precum și un „cnezat de vale” (cf. R. Popa, *Țara Maramureșului*, p. 74, 163-165 și *Indicele toponimic și onomastic*, sub voce – al lucrării). În Moldova, pe lângă actualul oraș Câmpulung din județul Suceava, atestat într-un fals din secolul al XVI-lea (cf. D.R.H., A, I, nr. V, p. 422-423), mai apar „drumul ce trece de la Câmpulung la Trestiana”, în hotarnici: târgului Bârlad (*Ibidem*, III, nr. 151, p. 281).

¹⁷⁴ D.R.H., A, I, nr. 45, p. 64-65.

Primul argument pentru opinia majoritară îl constituie informația lui Miron Costin. Dar toți istoricii au evitat să dea răspunsuri la următoarele întrebări: De ce cronicista moldovenească de până la Miron Costin nu a menționat o asociere de termeni?¹⁷⁵ De ce Dimitrie Cantemir care – dincolo de anumite inexactități – dovedește a fi dispus de o documentare amănunțită, nu utilizează același argument, al existenței toponimului „Câmpul lui Dragoș”, pentru a demonstra că descălecarea lui Dragoș în Moldova este un fapt real?¹⁷⁶ Relatarea singulară a lui Miron Costin apare, în contextul unor asemenea întrebări, insuficientă pentru a fi considerată drept argument fundamental, mai ales dacă se ține seama și de data târzie, la care scrie cronicarul față de aceea a episodului Dragoș. În ceea ce privește relatarea lui Nicolae Costin, aceasta este o simplă preluare a informației din lucrările lui Miron Costin.

O altă rezervă față de acceptarea unei legături dintre numele lui Dragoș Descălecătorul și toponimul „Câmpul lui Dragoș”, rezultă din însăși formularea sintagmei. Astfel, numele este în mod constant redat în documente „Câmpul lui Dragoș” (Поле Драгошево), în documentele scrise în limba slavă veche, fără a include și apelativul „Vodă” sau „Voievod”. Excepție de la această regulă fac, după materialul documentar ce a putut fi examinat, doar zapisul din 3 decembrie 1746¹⁷⁷ și traducerea din secolul al XIX-lea a actului din 28 mai 1575¹⁷⁸. Având în vedere că documentele citate sunt destul de târzii – posterioare scrierilor lui Miron Costin – și că sunt aproape neglijabile ca număr în raport cu totalitatea documentelor ce conțin toponimul analizat, nici acestea nu pot fi luate drept argumente în susținerea ipotezei că Dragoș Voievod este patronul Câmpului. Existența lor nu face decât să ateste faptul că asocierea dintre toponim și numele întâiului Descălecător fusese deja făcută la data elaborării lor. Este aproape de neacceptat ideea că apelativul „Voievod” sau „Vodă” să nu fi fost introdus în sintagma toponimică din documentele mai vechi, din secolul al XV-lea, dacă ea ar fi fost reflectarea în memoria localnicilor, la a treia sau a patra generație, a unei realități legate de „Descălecat”.

În ceea ce privește varianta lansată de către A.I.Gonța, privind existența pe Valea Bistriței a unei „prime stăpâniri” a lui Dragoș, cu centrul la Bacău¹⁷⁹, aceasta se anulează prin lipsa unor elemente convingătoare, care să ateste existența aici a unei reședințe domnești până în vremea lui Ștefan cel Mare¹⁸⁰. La aceasta s-ar mai putea adăuga și lipsa unor alte urme, fie și cu caracter legendar, ale trecerii lui Dragoș Vodă prin această regiune, în afară de toponimul pus în discuție, dar a cărui legătură cu Voievodul întemeietor este făcută, după cum s-a mai arătat, de un izvor târziu și izolat.

S-a mai avansat ipoteza că aici a putut fi un prim spațiu luat în stăpânire de către Dragoș Descălecătorul, în care acesta să-și fi înproprietărit însoțitorii¹⁸¹. Înainte de această afirmație, ar trebui văzut dacă Dragoș, în calitate de reprezentant al regalității maghiare, avea între prerogativele sale și pe acela de a împărți pământuri celor aflați sub ascultarea sa. Din analiza proprietății, făcută în capitolul anterior, se profilează la nivel de secol XV doar două nuclee mari de proprietate, alături de altele mai mici, dintre care unul, cel al Borileștilor, cu siguranță a fost desprins dintr-o unitate mai mare, care putea la rândul-i cuprinde, înainte de a se diviza, cel puțin o parte din celelalte proprietăți atestate în secolul al XV-lea. Este greu de acceptat ideea că doar doi sau trei dintre însoțitorii lui Dragoș au fost înproprietăriți aici și că această măsură, dacă Dragoș a avut calitatea de a o pune în aplicare, a dat numelui său valoare de toponim pentru regiunea respectivă. Nu trebuie uitat faptul că însăși forma gramaticală, genitivală, a toponimului indică pe un Dragoș ca fiind la un moment dat stăpânul Câmpului. Prin urmare, cel mult ar putea fi acceptată ideea că regiunea respectivă a fost în stăpânirea efectivă a lui Dragoș voievod. Dar și în acest caz se ridică un semn de întrebare: De ce nu s-a păstrat în Câmpul lui Dragoș nici o urmă de proprietate domnescă? În mod firesc, în momentul în care Bogdan I a lichidat dominația urmașilor lui Dragoș în Moldova, a preluat de la aceștia nu numai prerogativele lor, ci și averea lor.

¹⁷⁵ *Cronicile slavo-române*, ed.cit., p. 14, 39-40, 48, 60, 69, 159-160, 177 și 191.

¹⁷⁶ D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, trad. de Gh. Guțu, București, 1973, *passim*.

¹⁷⁷ N. Iorga, *Acte... Dragoș*, p. 148.

¹⁷⁸ *D.I.R.*, A. XVI-III, nr. 69, p. 53.

¹⁷⁹ Alex. Gonța, *Afirmarea existenței...*, p. 568.

¹⁸⁰ Alex. Artimon, *Date istorice și arheologice cu privire la Curtea domnească din Bacău*, în *RMMMA*, XVIII, 1987, 2, p. 3-13.

¹⁸¹ Șt. S. Gorovei, *Dragoș și Bogdan...*, p. 85.

Aceasta putea să fie modul de constituire a unuia dintre primele, dacă nu chiar primul, domeniu domnesc atestat mai târziu în documentele de cancelarie. Or, asemenea formă de proprietate nu este măcar sugerată să fi existat în Câmpul lui Dragoș. În schimb, în altă regiune, de care tradiția a legat numele primului voievod, există o asemenea formă de proprietate. Este vorba de domeniul domnesc de la Volovăț. După cum se știe, la Volovăț a existat o biserică de lemn care, potrivit tradiției, a fost ctitorită de către Dragoș voievod. De asemenea, se știe că domeniul de la Volovăț era în proprietatea domnească în timpul domniei lui Alexandru cel Bun¹⁸². Deocamdată, dovezi certe care să susțină ipoteza existenței aici a unei posesiuni dragoșide nu există, dacă se face abstracție de legenda legată de biserică mai sus-pomenită și de unele toponime din această regiune care au fost puse de către istorici în relație cu episodul „Descălecătului” lui Dragoș¹⁸³. Privită însă, în comparație cu aceea a altor domenii domnești, modalitatea de administrare a domeniului de la Volovăț sugerează o concepție oarecum particulară a domnilor de până la Ștefan cel Mare despre această proprietate domnească. O scurtă trecere în revistă a documentelor din prima jumătate a secolului al XV-lea privitoare la Volovăț nu ar face decât să reflecte această „anomalie”. Astfel, la 3 decembrie 1421, Alexandru cel Bun, dă Siretul și Volovățul, cu toate beneficiile ce țineau de ele, fostei sale soții Rimgaila, însă numai pe timpul vieții¹⁸⁴. După aceasta, Volovățul revine în posesia domniei, pentru ca în 1443 Ilie Voievod să dea curtea de la Volovăț, cu cele aparținătoare de acestea, „prietenului și cumătrului” său Didrih Buceatchi¹⁸⁵. În 1444 Mărinca, Doamna lui Ilie voievod, împreună cu Manuil, părcălabul de Hotin, încredințează, pe o perioadă de timp limitată, cetățile Hotin, Țețina și Hmelov unor demnitari poloni pentru ca aceștia să intervină pe lângă regele lor în vederea reînțoarcerii lui Ilie voievod a proprietăților sale din Polonia¹⁸⁶. La 1 octombrie 1455 Doamna Maria stăpâna din nou Hotinul și Petru voievod îi dă, în schimbul acestei cetăți, Târgul Siret și „Olhovețul”¹⁸⁷. În anul 1456, la 29 iunie, Petru Voievod se angaja în fața regelui Cazimir al Poloniei să dea, „în chip de dar și zestre”, Doamnei Maria a lui Ilie Voievod, „Orașul Sireti”, cu suburbia și satele ce aparțin lui, și satul „Olhoveț” cu celelalte sate ce aparțin lui din vechime¹⁸⁸. Din această rezumare succintă mai pot fi reținute încă două elemente: că la Volovăț există o curte domnească, și că de acest sat erau dependente alte sate, „din vechime”. Cât de vechi erau curtea și satele care îi constituiau ocolul este greu de precizat. Dar dacă se pun aceste două elemente alături de biserică ce este atribuită de tradiție lui Dragoș voievod, ar rezulta că Volovățul dispunea, la un moment dat, de cele trei elemente esențiale ce caracterizează o reședință a unui personaj de primă mărime: curtea, domeniul și lăcașul de cult. Ridicarea bisericii, indiferent de care dintre domnii din secolul al XIV-lea, înainte ca aici să existe domeniul și curtea, este o idee greu de acceptat. Împotriva acestei ipoteze s-ar putea ridica, aparent, chestiunea lui Giurgiu de la Volovăț, pomenit astfel în trei documente de la începutul domniei lui Alexandru cel Bun¹⁸⁹. Dar acel „de la Volovăț” care îi urmează numelui nu poate fi interpretat doar ca o indicare a localității în care boierul își avea reședința și cel puțin o parte din proprietate. Formula putea arăta și faptul că boierul respectiv era dregătorul ce răspundea de administrarea domeniului și a curții domnești de la Volovăț, așa cum „Șandru de la Neamț”, pomenit astfel alături de Giurgiu, îl desemna pe boierul Șandru, părcălabul de Neamț¹⁹⁰, sau „Horaș de la Hotin” era indicat astfel în calitate de părcălab al cetății Hotin¹⁹¹.

O situație asemănătoare cu cea descrisă mai sus nu poate fi dedusă din informația documentară privitoare la „Câmpul lui Dragoș, concluzia întorcându-se și de această dată împotriva ipotezei că numele regiunii din bazinul Bistriței ar fi legat de numele voievodului Dragoș.

S-a mai emis ipoteza că toponimul analizat acum ar fi putut denumi inițial doar „locul unui lagăr militar”, în care ar fi staționat Dragoș¹⁹² și de la care, trebuie înțeles, s-ar fi extins la întreaga regiune. Ideea nu rezistă în fața la două argumente. În primul rând, o tabără militară are întotdeauna un caracter temporar, de scurtă durată, ceea ce nu este suficient pentru a fi reținută de memoria colectivă. Excepție ar face doar fie prin așezarea repetată pe același loc și/sau pe parcursul unei mai lungi perioade de timp dar atunci nu s-ar putea lega numai de

¹⁸² *D.R.H.*, A. I, nr. 48, p. 69-72.

¹⁸³ C. Cîhodoru, *Constituirea statului feudal...*, p. 74 și Ștefan S. Gorovei, *Interpretări cronologice...*, p. 107-108.

¹⁸⁴ *D.R.H.*, A. I, nr. 48, p. 69-72.

¹⁸⁵ *Ibidem*, nr. 231, p. 325-327.

¹⁸⁶ M. Costăchescu, *Documentele înainte de Ștefan, II*, nr. 209, p. 721-722.

¹⁸⁷ *Ibidem*, nr. 228, p. 773-777.

¹⁸⁸ *Ibidem*, nr. 230, p. 779-788.

¹⁸⁹ *D.R.H.*, A. I, nr. 13, p. 20; nr. 17, p. 25; nr. 18, p. 27.

¹⁹⁰ *Ibidem*.

¹⁹¹ *Ibidem*.

¹⁹² Șt. S. Gorovei, *Dragoș și Bogdan...*, p. 85.

numele comandantului, fie prin legarea unui asemenea obiectiv de evenimente cu repercusiuni adânci în viața localnicilor. Nici una din aceste condiții nu pare a fi putut îndeplini o eventuală staționare a lui Dragoș în regiune. În al doilea rând, și acesta este argumentul cel mai convingător, constanta și precisa localizare a satelor, seliștelor și ale altor categorii de proprietate ca fiind „în Câmpul lui Dragoș” în niște limite geografice destul de precise, după cum s-a arătat anterior, nu poate fi rezultatul unei extinderi a denumirii, în acest ultim caz putându-se manifesta anumite inconsecvențe. Or, cazurile în care satele din regiunea respectivă nu sunt localizate cu ajutorul formulei „în Câmpul lui Dragoș” sunt doar în număr de cinci, toate datând din secolul al XVII-lea, după prima menționare a ținutului¹⁹³.

Toponimul „Câmpul lui Dragoș” a mai fost pus în legătură și cu numele boierului Dragoș Viteazul, care trăia pe la începutul secolului al XV-lea¹⁹⁴. Analiza documentelor privitoare la proprietățile din Câmpul lui Dragoș infirmă însă o asemenea ipoteză, lucru ce se poate lesne constata din capitolul anterior; Dragoș Viteazul nu a avut proprietăți în această regiune. Este adevărat că în actul din 1 februarie 1481 este pomenit în calitate de vânzător „Danco, fiul lui Sima, nepotul lui Dragoș Viteazul”¹⁹⁵. Dar satul Selevestrii, care constituie obiectul vânzării, este localizat „la Cobâle” și nu „în Câmpul lui Dragoș”, cum sunt menționate satele schimbate prin același act de Marina Lolca cu Ștefan cel Mare. Apare evident că la „Cobâle” era o altă regiune, bine individualizată și ea, care nu avea nici o legătură cu „Câmpul lui Dragoș”. Pe lângă aceasta, mai trebuie făcută observația că documentul din 1 februarie 1481 nu poate face dovada, doar prin simpla indicare a gradului de rudenie dintre Danco și Dragoș Viteazul, că satul ar fi fost cândva în proprietatea acestuia din urmă. Satul fusese dăruit de către Ilie voievod prin uricul din 19 septembrie 1436, lui Dan Mesehnă¹⁹⁶. Pe baza actului din 28 februarie 1507, se poate întocmi o spiță genealogică a neamului lui Dragoș Viteazul din care rezultă că Danco, vânzătorul din 1481, este nepot de frate lui Dragoș Viteazul¹⁹⁷. De altfel, reconstituirea și localizarea proprietăților lui Dragoș Viteazul este un proces dificil, el fiind menționat pe timpul vieții doar în Sfatul domnesc și nu apare nici într-un document, din cele cunoscute, în calitate de beneficiar. Documentele mai târzii, care menționează neamul său, pot să ofere unele indicii, dar cercetarea lor trebuie făcută cu circumspecție, ținând în permanență cont de vânzările și cumpărările anterioare ale membrilor neamului. Este cert însă că numele lui Dragoș Viteazul nu putea să devină toponim, încă din timpul vieții sale, și să definească o regiune în care nu avea nici un fel de proprietate.

Faptul că în documentele din secolul al XV-lea, în care sunt pomenite proprietăți „în Câmpul lui Dragoș”, nu apare nici un proprietar purtând numele intrat în formula toponimică și nici un sat care să poarte un nume derivat de la Dragoș, înlătură ipoteza că acel Dragoș care a dat numele Câmpului ar fi unul dintre cei pomeniți în documentele moldovenești de la sfârșitul secolului al XIV-lea și din secolul al XV-lea, aceasta în ciuda frecvenței acestui nume în Moldova acelei perioade.

Ultima ipoteză care a mai rămas a fi analizată este că acel Dragoș care a dat numele Câmpului este un personaj ce a trăit înainte de Dragoș Descălecătorul. Documentele care s-au păstrat nu lasă, la prima vedere, să transpară o asemenea idee. O analiză atentă însă, întreprinsă asupra lor, conduce la concluzii care nu contestă o asemenea opinie. După cum s-a mai precizat, înșăși forma gramaticală a toponimului (Поля Драрошева/Câmpul lui Dragoș) afirmă existența la un moment dat, a întregii regiuni, sub jurisdicția sau în posesia unui personaj numit Dragoș. Într-un capitol anterior se ajungea la concluzia că, din punct de vedere geografic, regiunea în cauză constituie o anumită unitate care ar corespunde cu destulă precizie conturului creat de localizarea documentară a satelor. Analizarea modului în care a evoluat în timp proprietatea din Câmpul lui Dragoș pune în evidență rapidă și continuă ei divizare. Chiar și primul document din seria privitoare la această regiune surprinde desprinderea unei părți de proprietate, destul de mare, dintr-o unitate și mai mare, preexistentă¹⁹⁸. Nu se poate nega că acest proces a putut porni tocmai de la acea unitate inițială sugerată de sintagma toponimică, cadrul

¹⁹³ Prima mențiune a ținutului este făcută în 29 martie 1614 (D.I.R., A, XVII-III, nr. 256, p. 165).

¹⁹⁴ În sfat este menționat încă de actul din 30 martie 1392 (D.R.H., A, I, nr. 2, p. 3-4). Ultimul document în care apare este cel din 15 iunie 1431 (*Ibidem*, nr. 103, p. 152-154).

¹⁹⁵ *Ibidem*, II, nr. 233, p. 355-357.

¹⁹⁶ *Ibidem*, I, nr. 163, p. 227-229.

¹⁹⁷ D.I.R., A, XVI-I, nr. 53, p. 57-58.

¹⁹⁸ D.R.H., A, I, nr. 45, p. 64-65: „Iar hotarul acestor sate să fie atât cât le-au făcut hotar pan Sandrișor și pan Iliăș ceașnic”.

geografic și localizarea documentară a satelor, precisă și constantă. Or, această unitate inițială este puțin probabil să fi existat după „Descălecat”. Un alt element care atrage atenția este faptul că menționarea ținutului în scopul localizării satelor este o practică destul de târzie, apărând pentru prima dată în actul din 29 martie 1614¹⁹⁹ și nu devine constantă nici după această dată (dintr-un număr de 24 de documente aflate sub control, emise după data arătată, doar 12 menționează ținutul). Acest amănunt vine să susțină ipoteza că regiunea purtând această denumire era suficient de bine cunoscută și delimitată geografic pentru a nu se crea confuzii, aceasta încă din secolul al XV-lea, și care se identifică cu o străveche unitate teritorială, anterioară organizării ținuturilor.

Beneficiarii uricului din 8 aprilie 1419, prin spița lor genealogică, oferă un argument în plus în aceeași direcție. Dragomir și Ioanăș sunt menționați ca fiind „Щефана Борыловича”²⁰⁰. Lor le este întărit, pe lângă altele, „одно село где ихъ домъ” (un sat unde este casa lor)²⁰¹, sat care, în documentul din 1 februarie 1481²⁰² și în cel din 4 iunie 1519²⁰³, apare cu numele de Borilești. Numele satului se leagă deci de antroponimul Borilă/Borâlă care apare sub forma Borâlovici în actul din 8 aprilie 1419. Traducerea oferită de autorii primului volum al colecției *Documenta Romaniae Historica*, seria A. Moldova numelui Щефан(ъ) Борыловичи, anume „Ștefan al lui Borâlă”²⁰⁴, scoate în evidență personajul care a dat numele satului, anume tatăl lui Ștefan și bunicul lui Dragomir și al lui Ioanăș. Până astăzi satul există și poartă denumirea de Borlești. Dacă numele satului ar fi fost legat de Ștefan, ar fi trebuit să aibă forma de Borâlovicesti, așa cum este Brădicești, care își are rădăcina în antroponimul Bradici și nu în Brad/Bradul, antroponim care apare în documente în relație cu localitatea menționată spre exemplificare²⁰⁵. Prin urmare, existența unui personaj purtând numele de Borâlă, care a fost întemeietorul, dacă nu doar unul din stăpânii ulterioari, a satului, nu poate fi pusă la îndoială. În același uric se mai precizează că Dragomir și Ioanăș „au slujit mai înainte Sfânt rășoșilor înaintașilor noștri [...] iar astăzi ne slujesc nouă”²⁰⁶. Aceasta înseamnă că Dragomir și Ioanăș s-au născut cel mai târziu, prin deceniul IX al secolului al XIV-lea. Considerându-se că o generație apare la aproximativ 30 de ani²⁰⁷, înseamnă că tatăl lor, Ștefan, s-a născut cel târziu în deceniul VI al aceluiași secol²⁰⁸ iar bunicul lor, Borâlă, cel târziu între anii 1320-1330. Dar dacă Borâlă era deja stăpân pe Câmpul lui Dragoș în vremea Descălecătorului, atunci acel Dragoș, care a dat numele Câmpului, trebuie căutat cu cel puțin o generație înaintea lui Borâlă, deci, cel târziu la sfârșitul secolului al XIII-lea sau la începutul secolului al XIV-lea.

Însuși faptul că examinarea documentelor existente conduce la numeroase rezerve față de ipotezele care susțin identificarea personajului care a dat numele Câmpului lui Dragoș Descălecătorului, Dragoș Viteazul sau oricare alt Dragoș de după întemeiere, constituie un motiv în plus pentru a susține că personajul în cauză a trăit cândva înainte de întemeiere.

Calitatea pe care a avut-o acest Dragoș în regiunea respectivă este dificil de stabilit. Toponimul ca atare sugerează, după cum s-a mai precizat, statutul de stăpân al personajului peste întreaga regiune. Suprafața relativ mare a Câmpului lui Dragoș presupunea ca unitatea să fi avut o anumită organizare, care să o mențină ca atare. Din punctul de vedere al cadrului geografic, al suprafeței, ca și al numărului de sate atestate documentar în secolul al XV-lea dar care, cu siguranță, sunt mai vechi Câmpul lui Dragoș se aseamănă cu acele unități prestatale cercetate și localizate până acum în Maramureș și Țara Hațegului. Deci, un oarecare Dragoș a putut fi conducătorul unei asemenea formațiuni, care a precedat statul moldovenesc de mai târziu. Rolul jucat de acest personaj în evenimentele ce s-au derulat pe Valea Bistriței, trebuie să fi fost însemnat, aceasta putând explica transferarea antroponimului în toponimia regiunii. Numele a fost cu siguranță dat de către trăitorii din spațiul învecinat, așa cum s-a remarcat²⁰⁹. Acest fapt poate să constituie un indiciu al locuirii dense în bazinul Bistriței. Cadrul geografic al bazinelor celorlalți afluenți ai Bistriței, care se învecinează cu Nechidul, putea să constituie arealul de dezvoltare a altor asemenea formațiuni prestatale. În această categorie se pot încadra Tazlăul, Calul și Iapa.

¹⁹⁹ *D.I.R.*, A, XVII-III, nr. 256, p. 165.

²⁰⁰ *D.R.H.*, A, I, nr. 45, p. 64-65.

²⁰¹ *Ibidem*.

²⁰² *Ibidem*, II, nr. 233, p. 355-357.

²⁰³ *D.I.R.*, A, XVI-I, nr. 130, p. 141-142.

²⁰⁴ *D.R.H.*, A, I, nr. 45, p. 64-65.

²⁰⁵ „Brădicești, pe Crasna, unde a fost Albu și Bradici”, *ibidem*, nr. 155, p. 212-214.

²⁰⁶ *Ibidem*, nr. 45, p. 64-65.

²⁰⁷ *Dicționar al științelor speciale ale istoriei*, coordonator I. Gal, București, 1982, p. 121 (s.v.).

²⁰⁸ Așa calculase și Șt. S. Gorovei, când afirma că „Tatăl lor [Ștefan] fusese contemporan cu Bogdan întemeietorul” (Șt. S. Gorovei, *Îndreptări cronologice ...*, p.107).

²⁰⁹ Al. Gonța, *Afirmarea existenței ...*, p. 568-569.

O cercetare arheologică amănunțită a regiunii, cu un interes deosebit pentru satele Borlești și Căndești, ar putea confirma că regiunea ce poartă denumirea de „Câmpul lui Dragoș” a constituit un nucleu prestatal, aflat la un moment dat sub conducerea unui personaj de la care și-a luat mai târziu numele.

De altfel, ipoteza a mai fost enunțată²¹⁰. Prin încercarea de față această idee capătă în sprijinul ei câteva argumente rezultate din materialul documentar ce stă la dispoziția istoricului.

CONCLUZII. După cum s-a precizat de la început (vezi partea I în *ArhMold*, XVII, 1994), lucrarea de față a avut ca scopuri inițiale localizarea și delimitarea regiunii numită „Câmpul lui Dragoș”, precum și încercarea de a lămuri originea și semnificația toponimului. În urma analizării materialului documentar s-a ajuns la următoarele concluzii:

Toponimul medieval Câmpul lui Dragoș definea o regiune ce cuprindea bazinele hidrografice ale afluenților Măstacăn, Nechid, Dragova și Blăgești, din partea dreaptă a Bistriței, în zona depresiunii Cracău – Bistrița – Subcarpații Tazlăului (cf. *Enciclopedia Geografică a României*, București, 1982, p. 616), bazine hidrografice care se constituie într-o unitate geografică, delimitată la est prin râul Bistrița, la nord și sud prin șirul de înălțimi care pornesc din apa Bistriței și a căror altitudine crește continuu spre vest, direcție pe care „Câmpul lui Dragoș” are ca limită Culmea Coșmanului din masivul muntos al Tarcăului. Regiunea are ca ax central pâraul Nechid pe care sunt așezate cele mai multe dintre satele atestate documentar ca fiind în „Câmpul lui Dragoș”.

Relațiile de proprietate complexe – surprinse în documente – ce au existat între satele din „Câmpul lui Dragoș”, caracterul relativ închis al acestora, însă nu la nivel de sat ci la nivelul întregii regiuni, trădează o evoluție unitară a „Câmpului”, evoluție ce se bazează pe relații care nu pot fi decât rezultatul existenței, la un moment dat, a unei stăpâniri unice peste și numai peste întregul câmp.

Argumentele care vin să sprijine ideea că această unitate teritorială – oglindită și de toponim – își leagă numele de un conducător local numit Dragoș, altul și mai vechi decât cei cunoscuți până acum din izvoarele scrise – documentare și narrative – ca și din tradiția orală, sunt destul de numeroase.

Clarificarea originii și semnificației denumirii *Câmpul lui Dragoș* elimină din aria de investigație asupra întemeierii Țării Moldovei, mai precis a punctului de plecare a procesului de formare a acestei Țări Românești, unul dintre elementele care a ridicat destule semne de întrebare și a generat numeroase ipoteze. În această direcție, rămâne ca noi cercetări să se întreprindă și asupra celorlalte denumiri care au fost puse, mai demult sau mai recent, în legătură cu episodul al cărui erou se consideră a fi fost Dragoș Vodă – cum sunt cele ale satelor Boureni, Drăgușeni, Volovăț, Badeuți etc.

Cercetări asemănătoare întreprinse asupra unor regiuni desemnate prin toponime specifice – „la Cobâl”, „la Turia” – precum și celelalte „câmpuri” atestate documentar, ar putea să aducă multe clarificări asupra societății medievale moldovenești dar – unele dintre ele cu siguranță – și asupra unor realități preexistente întemeierii Țării Moldovei.

REMARKS AND SPECIFICATIONS REGARDING „CÂMPUL LUI DRAGOȘ” (THE PLAIN OF DRAGOSH)(II)

SUMMARY

The first part of this study was published in *ArhMold*, XVII, 1994. At that time was presented the historiography regarding the Romanian county named „Câmpul lui Dragoș” (The plain of Dragosh), today situated in the Neamtz district. After analysing the medieval documents, which are preserved today and refer to this county, the author's conclusion is that the above mentioned county had the following limits: on the east was Bistritza river, on the south were the peaks of the hills between Nechid and Tazlău rivers, on the west the limit was the peak of Tazlău Mountains and on the north were the peaks of the hills situated between the Nechid and Iapa rivers.

In this second part of the study, the author analyses the evolution of the land-proprieties from the county „Câmpul lui Dragoș”. It is observed that in the Middle-Age existed a permanent division process of the manors attested by the first mediaeval documents (15th-18th centuries). The author, also, observes the „closed” character of the property-relations within this county. This two observations suggest, together with the name itself, the existence, in a certain initial moment, of an unique and large manor. The

²¹⁰ P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească ...*, p. 31; C. Cihodaru, *Observații cu privire la procesul de formare și de consolidare ...*, p. 125.

landlord of this property (plain = câmp = campus) was a personage named Dragosh. As regarding the identification of this initial landlord, whose name was mentained by the local collective memory, the author considers that this personage must be not identified with other landlords (bearing the same name) attested by the mediaeval documents for the simple reason that, when these documents were elaborated, the manor „Câmpul lui Dragoș” was, already, divided. The author considers, also, that this Dragosh must be not identified with Dragosh, the founder of the Moldavian Principality (the 14th c.), because in the moment when Dragosh, the Founder, arrived in Moldavia, coming from Maramuresh, the above mentioned manor was, already, divided. The proof for this explanation is the name of the village Borlești, largely commented in the text. The general conclusion if the study is that the manor „Câmpul lui Dragoș” was an unitary land-property which existed, even before the foundation of the Moldavian Principality, may be with a political significance, and whose local ruler was a personage named Dragosh. The author’s opinion is that, from the archacological point of view, the most interesting points, for the beginning of the mediaeval history of this county, are situated in the area of the village Borlești and Cânduști. The present study sustains the fact that the problem concerning the manor „Câmpul lui Dragoș” must not be puted in connection with that of the foundation of the Moldavian Principality.